

C-UPPSATS

Våren 2011

Sektionen för lärarutbildning
Religionsvetenskap

Att få plats i samma lilla kostym

Två muslimska församlingars arbete för att
förmedla bilden av islam som fredens religion

Författare

Erica Andersson

Handledare

Mats Bergenhorn

Examinator

Zenita Johansson

Abstract

Västerländska icke-muslimer har sedan 2000-talets början fått en allt mer negativ attityd gentemot islam och muslimer. På grund av faktorer som medias negativa förmedling av religionen genom upprepade associationer med terrorism har en förvanskad bild av islam som en politisk ideologi snarare än en religion och muslimer som ett enhetligt folkslag spritt sig hos Europas icke-muslimer. Muslimer kategoriseras som en massa där alla enskilda individer ska passa i samma lilla kostym, oavsett om den i verkligheten är för lång eller kort. Även i Sverige märks den allt mer påtagliga och inte sällan accepterade islamofobin, inte bara genom nyhetsmedias negativa förmedling av religionen och dess utövare utan även genom att islamfientliga partier som Sverigedemokraterna vinner allt större gehör hos så väl skolungdomar som hos den röstberättigade befolkningen. Den här uppsatsen har som syfte att ta reda på hur två lokala muslimska församlingar arbetar med att förmedla en mer positiv bild av islam och muslimer till samhället. Det visade sig att de två intervjuade imamerna båda ansåg att det bästa sättet att förmedla en positiv bild av islam på är att vara en så god muslim som möjligt. Genom att med sin blotta närvaro kunna bevisa att den negativa bilden är felaktig menar de att den icke-muslimska befolkningen kommer att uppleva sann kunskap om islam och muslimerna och då få en förändrad attityd till dem. Syftet var också att ta reda på hur arbetet med ungas tankar kring islam ser ut, och det visade sig att det arbetet ser ungefär likadant ut oavsett vilket åldersspann som är målgrupp. Återigen är det genom att sprida sann kunskap om islam och därmed öka förståelsen för muslimer och islamisk kultur.

Nyckelord: islam, islamofobi, muslimsk mediebild, muslimska församlingar, kunskapsförmedling

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Disposition	6
1.2 Bakgrund	6
1.2.1 Islamic Center i Malmö	6
1.2.2 Barmhärtighetens Moské i Kristianstad	8
2. Syfte	9
2.1 Frågeställning	9
3. Metod och material	10
3.1 Litteratur	10
3.2 De muntliga källorna	10
3.2.1 Intervjumethodik	11
3.2.2 Om intervjuerna	11
3.2.3 Forskningsetiska övervägningar	12
4. Teori	14
4.1 Medierapporteringen av islam	14
4.1.1 Hur föreställs muslimer och islam i media	15
4.1.2 Mediebildens betydelse	16
4.2 Islam och muslimer som en fast enhet	18
4.2.1 Muslimer är ett folk	19
4.2.2 Islam är militant extremism	21
4.3 Islamofobi	23
4.3.1 Definitioner av islamofobi	24
4.3.2 Islamofobi i samhället	26
4.4 Den negativa bilden – sammanfattning	28
5. Intervjuresultat med sammanfattande analys	30
5.1 Intervju med Shaaban Abou Zur	30
5.1.1 Förmedlingen av islam som en fredlig religion	30
5.1.2 Unga och muslimer	31
5.1.3 Skolans och medias roll	32
5.2 Intervju med Ayoub Chibli	33
5.2.1 Förmedlingen av islam som en fredlig religion	33

5.2.2 Unga och muslimer	34
5.2.3 Skolan och medias roll	35
5.3 Sammanfattande analys av intervjuvaren	36
5.3.1 Barmhärtighetens Moskés arbete mot mediebilden av islam	36
5.3.2 Barmhärtighetens Moskés arbete med tonåringars bild av islam	37
5.3.3 Islamic Centers arbete mot mediebilden av islam	37
5.3.4 Islamic Centers arbete med tonåringars bild av islam	37
6. Diskussion	39
6.1 Framställningen av islam och muslimer	39
6.1.1 Medias framställning av islam och muslimer och hur det kan förändras	40
6.2 De ungas bild i islamofobins värld	41
6.2.1 Islamofobins kunskap och okunskap	42
7. Fortsatt forskning	45
8. Sammanfattning	46
9. Käll- och litteraturförteckning	47
9.1 Tryckta källor	47
9.2 Otryckta källor	47
Bilaga 1 Intervjufrågor utan någon inbördes ordning	49
Bilaga 2 The Runnymede Trusts definitionstabell över öppna och slutna uppfattningar gällande muslimer och islam	50

1. Inledning

En dag i februari 2011 gick jag in på biblioteket i Kristianstad för att lämna tillbaka några böcker. I ögonvrån såg jag två-tre män som delade ut broschyrer, och på min väg ut igen såg jag deras monter som visade några bilder och hade en text som löd: *Islam är fredens religion*. Jag förstod att syftet med montern var att visa att islam som religion inte går ut på militant extremism, och att muslimer inte är detsamma som terrorister, förtryckare och självmordsbombare. Jag fick en folder, men tittade inte så mycket i den då mina tankar redan hade sprungit iväg med mig. Hur kommer det sig att dessa män kände behov av att deklarerat för allmänheten att de var muslimer, men inte terrorister? Hur kan det vara nödvändigt i ett upplyst samhälle att behöva informera om att världens näst största religion inte går ut på att erövra världen med hjälp av krig, våld och terror? Känslan som kom med dessa tankar kan nog bäst beskrivas som bedrövelse.

Jag tänkte vidare under dagen på min egen bild av muslimer och islam. Jag hade några månader tidigare skrivit en tenta om judendomen och islam där jag själv upprepade gånger använde ”dom”-perspektivet vid exemplifieringen av islams tankar och traditioner, medan ett mer gemensamt ”man” användes för detsamma gällande judendomen. Jag har ju precis lika mycket, eller framför allt lika lite, gemensamt med judendomen som med islam, förutom att jag antagligen känner fler muslimer än judar. Så varför gjorde jag då omedvetet denna distansiering ifrån islam, men inte judendomen? Kunde jag trots en uppfostran med människors lika värde, rättigheter och friheter som djupt rotad värdegrund blivit påverkad av den högst negativa mediebild som förmedlats av muslimer under 2000-talet? Denna tanke var än mer bedrövad, just för att den vittnade om ett personligt nederlag. Om även jag som anser mig vara en öppen människa med få generaliserande fördomar av det negativa slaget, till och med inga av det främlingsfientliga slaget, omedvetet distansierade mig från islam och muslimer, hur lätt och okomplicerat blir det då inte att göra detsamma för människor som erkänner sin fallenhet för fördomsfullhet eller främlingsfientlighet?

Det var detta som sedan utgjorde grunden för mitt val av ämne till den här c-uppsatsen. Jag ville titta närmre på vilka tankar som kunde ligga bakom männens monter på stadsbiblioteket, och hur den allmänt negativa attityden till muslimer och islam i ett västerländskt samhälle påverkar svenska muslimska församlingar.

Mer konkret handlar den här uppsatsen om en av världens största religioner, och hur några av dess bekännare arbetar mot en mediebild som målar upp religionen till något som strider mot de allra flesta av dess grundsyner. Den handlar också om tanken att vilja foga in över en miljard människor i en viss mall, att få dem att passa i samma lilla kostym och om att se dessa människor

som en enad front med ett kollektivt beteendemönster oavsett var i världen de kommer ifrån. Och i slutänden handlar den framför allt om hur två imamer resonerar kring det bästa sättet att förändra en negativ världsbild av det som de själva uppfattar som fredens religion; islam.

1.1 Disposition

I detta första kapitlet presenteras en bakgrund till uppsatsens utgångspunkt, nämligen att attityden till islam och muslimer har blivit mer negativ efter elfte september-attacken 2001. Dessutom ges en bakgrund till de två församlingar jag har valt att intervjua imamer från.

I det andra kapitlet presenteras uppsatsens syfte och frågeställning.

En utförlig metodbeskrivning finns i kapitel tre, där jag förutom att redogöra för hur jag har valt litteratur även kommer att beskriva hur min empiriska undersökning har gått till.

Fjärde kapitlet utgörs av en genomgång av den lästa litteraturen. Jag har utgått ifrån att den negativa bild som finns av muslimer och islam bygger på tre faktorer; medierapporteringen av islam och muslimer, uppfattningen av islam som en politisk ideologi och muslimer som en enhetlig folkrörelse och islamofobins påverkan på samhället. Litteraturen presenteras efter tre underrubriker som syftar till de tre faktorerna och de visar tillsammans hur den negativa bilden uppstår och hur den ser ut.

Det femte kapitlet består av de två intervjuerna med imamerna från Barmhärtighetens Moské i Kristianstad och Islamic Center i Malmö. Intervjuerna återberättas i tre etapper med underrubriker som blandar teoridelens rubriksättningar med syftets frågeställning. Dessutom är intervjuerna återberättade var för sig för att undvika missförstånd över vem som säger vad.

Det sjätte kapitlet för en diskussion mellan intervjuvaren och den lästa litteraturen, även mina egna uppfattningar kring resultaten vävs in i den löpande texten. Diskussionen är indelad i två underrubriker som ska anspela på syftets två frågeställningar. Avslutningsvis är kapitel sju en sammanfattning av uppsatsen med så väl teoridel som resultatanalys.

1.2 Bakgrund

I år är det 10 år sedan terrorattacken mot World Trade Center i New York och två andra amerikanska mål ägde rum. Usama Bin Ladin, som tog på sig ansvaret för attackerna och sedan dess varit världens mest eftersökta man, blev nyligen funnen och dödad. En rättfärdig revansch menar många. Trots det betvivlar jag starkt att det av USA kallade *kriget mot terrorismen* kommer att upphöra, eftersom att fokus från det ursprungliga attentatet har förflyttats under det gångna

decenniet. Då handlade det om en ärekränkning, ett brutalt maktuppvisande från en grupp militanta extremister mot supermakten USA som påvisade den förödmjukande bräckligheten som trots allt dolde sig bakom storhetens arrogans.¹ Nu handlar det om någonting helt annat, nu handlar det om rädsla för ”dom andra”. En hotbild som med skräck trollbinder det europeiska västlandet; *muslimerna som vill ta över världen*. Medierapporteringen om muslimska självmordsbombare, terrorister eller ”vanliga” kriminella är noga med att påpeka religionstillhörigheten för att befästa handlingarnas påstått religiösa legitimitet, och diverse konspiratoriska idéer finns om att världen styrs av en världsregering där ett muslimskt råd ser till att gynna islams intressen i Europa och världen.² Kortfattat lyder den normgivande tesen att det inte dröjer allt för länge innan muslimerna tar över Europa, tar över världen, och att det är därför den kristna västvärlden måste reagera nu, innan det är för sent!

Men det finns ju en verklighet bortom mediebilderna, där en riktig religion utan politiska syften har anhängare som är alldeles vanliga människor. Av islams över en miljard tillbedjare är det ytterst få som är militanta extremister, löpsedlarnas islam till trots. Den lilla bråkdelen människor som får stå i rampljuset som förespråkare för religionen har väldigt lite, eller ingenting alls, gemensamt med den stora majoritet som bekänner sig till det som de uppfattar som fredens religion. Att islam skulle vara en fredlig religion rimmar illa med rubriksättningarna på kvällstidningarnas förstasidor, men det är trots allt så de flesta av dess troende upplever den. Två av församlingarna som håller tanken om fredens religion för sanning är de som jag har besökt och nedan följer en kort beskrivning av dem.

1.2.1 Islamic Center i Malmö

Islamic Center utgörs idag av en moské, en skola och en mötesplats för så väl muslimer som nyfikna icke-muslimer. Själva projektet med ett moskébygge startade på 1960-talet då de muslimska invandrarna ville integrera sig själva i det svenska samhället genom möjligheten att kombinera sitt ursprung med sin framtid. Det dröjde dock till 1983 innan byggnationen av moskén påbörjades, och den stod färdig året efter. Andelen muslimer har ökat i Malmö sedan 1960-talet, dels på grund av ökad invandring, men dels också på grund av den helt naturliga följderna av att någon får ett fast boende: familjebildning, något som oftast frambringar nya generationer som fortsätter livets cykel. Dock utgörs inte Islamic Centers syfte och organisation endast av islam, utan centret har vuxit till en mötesplats där olika religioner och församlingar kan ta del av varandra, och

---

¹ Hjärpe 2003:157ff

² Malm 2011:34

hämta kunskap från varandra. Hemsidan förtydligar att centret i sin strävan efter att få muslimer att känna sig hemma även hoppas på att det kommer att skapa förståelse för islam och muslimer i det svenska samhället.³

Islamic Center besöks av cirka 1000 troende varje fredag för den gemensamma bönen, och man räknar med att cirka 250 muslimer besöker moskén varje dag. Därutöver tillkommer cirka 75 icke-muslimer varje dag, som besöker moskén eller centret av olika anledningar, t.ex. studiebesök eller turism.⁴

1.2.2 Barmhärtighetens moské i Kristianstad

Moskén i Kristianstad har getts namnet Barmhärtighetens moské av sina medlemmar, och den drivs av Islamiska Församlingen i Kristianstad. Det finns ungefär 300 medlemmar i församlingen och moskén beräknas vara behjälplig för ungefär 1000 muslimer i kommunen och närligganden områden.⁵ Moskén öppnade i de befintliga lokalerna i maj 2008, och har en styrelse som bland annat består av språkrör från de större kulturgrupperingarna som finns i församlingen. Detta hoppas man på ska kunna ena församlingen och förhindra att en enskild kultur blir allt för dominerande och där med avskräcker troende från andra kulturer, eftersom att församlingen strävar efter en moské som är öppen för alla muslimer. Förhoppningen är att moskén ska verka som en brygga mellan de olika kulturella bakgrunderna och religiösa traditionerna som finns bland församlingsmedlemmarna.⁶

---

³ Islamic Center, historik. <http://www.mosken.se/> hämtad 2011-05-26

⁴ Intervju med imam Ayoub Chibli, 2011-05-26

⁵ Intervju med imam Shaaban Abou Zur, 2011-05-08

⁶ Barmhärtighetens Moské,

http://www.kristianstadsmoske.se/index.php?option=com_content&task=view&id=225&Itemid=75, hämtad 2011-05-

2. Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att ta reda på hur muslimska föreningar arbetar mot bilden av islam som en religion starkt förknippad med terrordåd och självmordsattacker. Hur arbetar församlingar och föreningar för att nå ut med bilden av islam som en fredens religion? Jag kommer att inrikta mig främst på lokala församlingar och föreningar, då det inte finns vare sig tid eller utrymme att göra en nationell undersökning. Jag vill även ta reda på hur man arbetar eller pratar med unga muslimer, tonåringar som mer eller mindre vuxit upp med en mycket negativ mediebild av islam efter terrordåden 2001.

Syftet lutar sig på att det finns väldigt mycket forskning kring hur den negativa bilden av islam och muslimer ser ut. Det finns gott om böcker, utredningar, uppsatser och artiklar som behandlar den negativa framställningen av islam och muslimer i media, icke-muslimers attityder till muslimer och islam och vilka svårigheter som finns i det svenska eller europeiska samhället för muslimer på grund av en allt mer förankrad islamofobi. Men jag tycker att det saknas en lika överskådlig information över vilka metoder som används för att stoppa eller åtminstone motsäga denna negativa utveckling. Därför har jag valt att söka informationen hos muslimska församlingar, eftersom att det helt enkelt verkar mest logiskt att dessa har det största intresset av att förmedla en positiv bild av religionen de bekänner sig till.

2.1 Frågeställning

- Hur arbetar lokala muslimska församlingar mot mediebilderna av islam, dels inom församlingen men också gentemot allmänheten?
- Hur arbetar lokala muslimska församlingar med tonåringars bild av islam, både inom församlingen och gentemot allmänheten?

3. Metod och material

Både gällande min metod och mitt material har jag varit subjektiv och letat efter källor som passar mitt syfte. Jag har valt att i den teoretiska delen av uppsatsen bara behandla den negativa bilden av islam för att visa upp en motsats till den bild jag hoppades finna hos de muslimska församlingarna. Det är också därför jag bara har intervjuat imamer från församlingar som förmedlar en positiv bild av islam och muslimer. Givetvis hade uppsatsen kunnat göras helt tvärtom, utgå ifrån en positivt förmedlad bild av media och leta efter fientliga och negativa grupper, men då hade uppsatsen handlat om undantag och minoriteter istället för att som nu behandla en generell verklighet.

3.1 Litteratur

Jag har valt att dela upp min teoridel efter tre huvudsakliga faktorer, varav jag även gjort mitt urval av litteratur efter de samma; litteratur som behandlar muslimer och islams framställning i främst svensk media, litteratur som behandlar muslimers och islams framställning som en enda enhet utan variation och slutligen litteratur som behandlar termen islamofobi på olika sätt, t.ex. begreppsförklaring och förekomsten av detta fenomen i samhället.

Jag har läst ett antal böcker, artiklar och uppsatser som behandlar framställningen av islam under 2000- talets första årtionde. Jag har valt att använda mig av böcker och artiklar av erkända islamologer eller på annat sätt insatta personer i religionen, men också av studentuppsatser som har behandlat de ämnen jag haft som utgångspunkter. Att använda mig av studentuppsatser för att t.ex. visa hur svensk nyhetsmedia framställer muslimer och/eller islam istället för att själv undersöka det och få egna resultat gör jag dels för att spara tid till min huvudfråga, men också för att det är onödigt ”att uppfinna hjulet om igen” så att säga.

3.2 De muntliga källorna

Jag valde att intervju två imamer från två olika församlingar från Kristianstad och Malmö. Imamen från Kristianstad får representera en lite mindre församling, medan imamen från Malmös Islamic Center får representera en större församling. Hade det funnits mer tid hade jag givetvis velat intervju fler representanter från andra församlingar och föreningar, både regionalt och nationellt, men för mitt anpassa metoden efter tidsåtgången fick det bli en kvalitativ undersökning snarare än en kvantitativ. Då jag inte riktigt visste vilken typ av svar jag skulle få från imamerna höll jag dock kvar tanken om att hitta fler intervjuobjekt om jag märkte att metoderna skulle vara allt för varierande mellan de båda församlingarna. Men eftersom att de båda intervjuerna huvudsakligen

kom att handla om olika sätt att förmedla kunskap genom att vara en god muslim ansåg jag att fler intervjuer inte behövdes. Universitetslektorn och metodikforskaren Bill Gillham kallar detta för ”teoretisk mättnad”.⁷

3.2.1 Intervjumetodik

Jag valde att basera mina intervjuer på öppna frågor av en tämligen enkel anledning. Mitt syfte i sig är öppen fråga som söker ett berättande svar, ett utförligt svar som inte kan byggas enkom med jakande eller nekande. Enligt journalisten och författaren Björn Häger börjar alltid öppna frågor med frågeord som vad, hur och varför.⁸ I bilaga 1 finns mina intervjufrågor redovisade, de är sju stycken till antalet varav fyra stycken börjar med frågeordet hur. Tre av frågorna börjar dock med ett verb, vilket brukar indikera att det är en sluten fråga som man lätt kan besvara med ett ja eller ett nej om man så önskar. Men i två av fallen är frågorna utformade med alternativ och i samtliga tre fall finns det en tillhörande uppföljningsfråga som utgörs av ett frågeord, och just uppföljningsfrågor är någonting som Häger rekommenderar.⁹

Jag ville också träffa imamerna personligen. Eftersom att jag skulle ställa öppna frågor föreställde jag mig intervjuerna mer som ett samtal snarare än en utfrågning, och därför ansåg jag att redogörelserna skulle bli bättre och mer omfattande om de skedde under ett personligt möte öga mot öga än om jag hade valt att helt basera intervjuerna på telefonsamtal eller mailkonversationer. Om jag däremot hade genomfört en kvantitativ undersökning med en rad muslimska representanter hade jag antagligen valt att ställa fler mer konkreta och fokuserade frågor per mail, eller kanske via ett telefonsamtal, just för att vinna tid och resurser på det sätt Gillham nämner i kapitlet om valet mellan distansintervjuer och faktiska möten.¹⁰

3.2.2 Om intervjuerna

Idén till själva uppsatsen fick jag ju som nämnt i inledningen av en utställning på Kristianstad Stadsbibliotek, och därför kontaktade jag dem för att få en hänvisning var jag kunde vända mig för att få hjälp med den här uppsatsen. Jag fick då rådet att kontakta Islamic Center samt imamen för moskén i Kristianstad som arbetade på ett annat bibliotek, vilket jag också gjorde. Jag ringde till Österängsbiblioteket för att få kontakt med imam Shaaban Abou Zur, och efter att ha berättat för honom om min uppsats föreslog han att vi kunde mötas. Han undrade om jag tyckte att det var okej

---

⁷ Gillham 2008:79

⁸ Häger 2001:61

⁹ Häger 2001:64

¹⁰ Gillham 2008:21f

att mötas vid moskén i Kristianstad, vilket jag tyckte och vi beslutade att träffas söndagen den 8 maj. Under intervjun, som inleddes med att jag berättade om min uppsats igen och förtydligade dess syfte och mina egna tankar, satt vi i kvinnornas gemak i moskén och samtalade i ungefär en timme. Jag antecknade för hand och gjorde ingen ljudinspelning och tog inte några foton. Jag meddelade Shaaban om att jag inte tänkte citera honom i uppsatsen utan snarare referera i en löpande text. Efter att jag fått svar på mina frågor erbjöd jag mig att skicka uppsatsen när jag hade färdigställt den, ett råd Gillham ger för att säkerställa att den intervjuade kommer att vara bekväm i sitt deltagande.¹¹ Jag erbjöd honom chansen att meddela mig om det var någonting som jag hade missuppfattat eller något som han tyckte skulle omformuleras så att det inte var missvisande. Shaaban antog erbjudandet och tackade. Jag sammanställde mina anteckningar från intervjun under eftermiddagen samma dag.

Jag kontaktade Islamic Center via mail där jag berättade om min uppsats och fick svaret att jag skulle förslå några tider som passade för att komma på ett besök. När jag skickat mina förslag fick jag en inbjudan att komma till centret onsdagen den 25 maj. Under intervjun satt vi inne i moskéns stora bönerum, jag redogjorde för uppsatsen upplägg och syfte igen, samt mina egna tankar kring det hela, och även denna intervju pågick i ungefär en timme. Jag gjorde inte heller denna gång några ljudupptagningar eller tog några foton, även om jag blev erbjuden att göra det efter intervjun. Imamen Ayoub Shibli fick samma information som Shaaban gällande intervjuens utformning i uppsatsen. Jag erbjöd också Ayoub att korrekturläsa uppsatsen innan jag lämnade in den, och även han antog erbjudandet och tackade. Jag sammanställde mina anteckningar från intervjun nästkommande förmiddag.

Jag gjorde ett aktivt val att inte banda intervjuerna för att senare kunna transkribera dem, och det valet gjorde jag genom att besluta mig för att jag inte ville återge intervjuerna i sin helhet eftersom att det inte skulle vara det bästa sättet att svara på min frågeställning. Hade jag nöjt mig med att endast utgå ifrån min frågeställnings två frågor, med diverse följdfrågor hade jag antagligen valt att banda, transkribera och återgett utvalda delar av intervjuerna. Men nu valde jag att ställa frågor som sätter in mitt syfte och frågeställning i ett sammanhang, i en verklig kontext, varpå jag misstänkte att intervjuerna skulle bli mer som narrativa undersökningar.¹²

3.2.3 Forskningsetiska överväganden

Under båda intervjuerna förhöll jag mig till Vetenskapliga Rådets forskningsprinciper för

---

¹¹ Gillham 2008:34

¹² Gillham 2008:76f

humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.¹³ Enligt dessa bör varje forskare ”... göra en vägning av värdet av det förväntade kunskapsstillskottet mot möjliga risker i form av negativa konsekvenser för berörda undersökningsdeltagare/uppgiftslämnare...”¹⁴, vilket i det här fallet betydde att jag valde huruvida de utvalda imamerna skulle vara anonyma eller inte. Jag var av uppfattningen att det vore bäst för uppsatsen syfte att framhålla imamernas identitet för att klarlägga att deras svar inte på något sätt skulle vara allmängiltiga utan få stå för dem i deras profession som imamer för sina församlingar. Givetvis frågade jag dem även om detta skulle vara okej för dem, och som till synes var det inga problem.

Till dessa forskningsetiska principer hör fyra huvudsakliga krav med tillhörande regler. Det första kravet är informationskravet.¹⁵ Angående den här uppsatsen gäller det de intervjuades rätt att få reda på syftet med uppsatsen, vilket jag ju tidigare beskrivit att de fick reda på både före själva intervjutillfället och ytterligare en gång innan intervjuerna startade. Det andra kravet är samtyckeskravet¹⁶ och som ovan kan läsas samtyckte båda imamerna till att medverka och att inte vara anonyma. Det tredje kravet, som gäller konfidentialitet, är bevisligen det krav som inte uppfylls. Det förunnas nämligen att alla uppgifter som kan undanröja deltagarnas identitet ska förvaras på ett sådant sätt att allmänheten inte kan ta reda på vilka de är.¹⁷ Men det motsäger mitt syfte med den här uppsatsen, att ta reda på specifikt vad dessa två imamer gör för att förmedla en god bild av islam och muslimer. Och eftersom att jag har fått deras medgivande till detta anser jag inte att jag bryter mot kravet på ett oetiskt vis. Det fjärde kravet är nyttjandekravet. Med det innebär uppgifterna från intervjuerna endast får användas i forskningssyfte, och inte för t.ex. kommersiellt bruk eller som bevis för ofrivilligt socialt omhändertagande.¹⁸ Detta kravet anser jag också att jag uppfyller genom att bland annat låta båda imamerna läsa vad som står innan uppsatsen publiceras så att de har full kontroll över vilken information som ges.

---

¹³ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer*, (2002), http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf, hämtad 2011-05-26

¹⁴ Vetenskapsrådet 2002:5

¹⁵ Vetenskapsrådet 2002:7

¹⁶ Vetenskapsrådet 2002:9

¹⁷ Vetenskapsrådet 2002:12

¹⁸ Vetenskapsrådet 2002:14

4. Teori

Min utgångspunkt för den teoretiska delen av arbetet är att det framför allt finns tre faktorer som skapar en negativ bild av islam och muslimer. Dessa tre faktorer är inte fristående från varandra utan är snarare beroende av och utgångspunkt för varandra.

Framför allt är det *medierapporteringen* av islam och muslimer som påverkar den allmänna bilden av dessa, då den ofta tenderar att koppla samman religionen och dess bekännare med mycket negativa företeelser som terrorism och förtryck. Mediebilden i sin tur både skapar och utgår ifrån en generalisering av islam och muslimer som *enhetliga*, en enda form och typ, oföränderlig från dess första början. Dessa två faktorer skapar då en tredje; *islamofobi*, som ofta grundar sig på en rädsla för religionen som antas ha en negativ påverkan på de troende, samt på att förekomsten av muslimer i samhället innebär någon form av fara för icke-muslimer.

Jag kommer nu att mer ingående fördjupa mig i dessa tre faktorer för att beskriva den negativa bild av islam som församlingar och föreningar måste arbeta mot för att nå ut med sin bild av islam som en fredens religion.

4.1 Medierapporteringen av islam

Redan i sin inledning av uppsatsen ”Vi och islam” (2006) berättar universitetsstudenten Sarang Ahsani Ghahreman att terrorattacken mot tvillingtornen och Pentagon kan ses som en vattendelare för hur muslimer och islam framställs i media, eftersom att många muslimer efter denna händelse i det stora hela känner sig drabbade av en större utsatthet.¹⁹ Därför måste någonting i den nyhetsrapporteringen ha utlöst en förändrad bild av religionen och dess utövare som provocerat människor till att på något sätt uttrycka sin ovilja mot dem.

I en undersökning av journalistikstudenterna Marina Ghersetti och Anna Levin framgår att 81 procent av alla artiklar som behandlade islam och muslimer ur en svensk synvinkel månaden efter terrorattacken den elfte september 2001 hade en hotfull eller problematisk aspekt, även om det samtidigt framgick att det inte fanns någon generell koppling mellan terrorismen och religionen.²⁰ Många av de problematiseringar som gjordes gav en schablonartad och förenklad uppfattning av så väl religionen som av dess bekännare, menar Ghersetti och Levin.²¹ Studien påvisar att den framställning som görs bland annat utgår ifrån att muslimerna saknar utbildning och styrs av sina känslor och att muslimer som har en stark religiös tro är direkt farliga, som till exempel

---

¹⁹ Ghahreman 2006:1

²⁰ Ghersetti & Levin 2006:17

²¹ Ghersetti & Levin 2006:26

flygplanskaparna.²² Problemet ligger alltså i att även om de svenska nyhetsförmedlarna som ingått i studien har poängterat att det inte finns ett klart och tydligt samband mellan islam och terrorismen så förknippas de ändå med varandra, vilket då i sin tur kan komma att associeras med något hotfullt. En viktig poäng som undersökningen lyfter fram är också att den största delen artiklar som behandlade muslimer och islam kom först någon dag efter attacken och sedan under den följande veckan, för att sedan minska i antal och slutligen nå sin kulm när kriget i Afghanistan inleddes den 8:e oktober samma år.²³

Lars Nord, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, och Jesper Strömbäck, professor i journalistik och politisk kommunikation, vill försvara medierapporteringen av islam och muslimer under den tidiga hösten 2001 med att det är dels svårt att vara helt neutral²⁴, och dels med det faktum att både Sverige och USA tillhör de västliga demokratierna och därför så vänder sig mediebevakningen gärna till det närliggande perspektivet vilket då skulle ha varit att ”... *en västerländsk demokrati blivit angripen av terrorister med muslimsk tillhörighet.*”²⁵ Vidare diskuterar de att:

Därutöver är stereotypisering en del av medielogiken, och med tanke på det kulturella avståndet till islam och muslimska länder är det enklare och mer tacksamt att använda sig av negativa stereotyper av muslimer än av USA och dess allierade.²⁶

Man ska dock hålla i minnet att Nord och Strömbäcks rapport kom ut fyra år tidigare än Ghersetti och Levins, och att de båda rapporterna är helt oberoende av varandra.

4.1.1 Hur föreställs muslimer och islam i media

Ghahreman har i sin uppsats under ett halvår undersökt förekomsten av islam och muslimer i två rikstäckande stora tidningar, *Expressen* och *Dagens Nyheter*. Utifrån dessa artiklar har Ghahreman sedan nått vissa konklusioner gällande mediebilderna av islam och muslimer. Bland annat märks ett europeiskt eller västerländskt distanserande från det ”muslimska” och att bilden som målas upp av muslimen är hotfull.²⁷ Vidare ges exempel på hur muslimers befinnande i Sverige och Europa kan

---

²² Ghersetti & Levin 2006:19f

²³ Ghersetti & Levin 2006:25

²⁴ Nord & Strömbäck 2002:151

²⁵ Nord & Strömbäck 2002:150

²⁶ Nord & Strömbäck 2002:150

²⁷ Ghahreman 2006:14

ses som en *ödesfråga*, vilket då ska ge diskussionen en övervägande allvarlig klang.²⁸ Ghahreman redogör vidare för att det är vanlig förekommande i materialet att skribenter inte gör någon större skillnad på muslimer och islamister, något som dock är av avgörande betydelse i min mening då begreppen har helt olika innebörd.²⁹ Ghahreman ger exempel på hur islam beskrivs som en folkrörelse istället för en religion, en folkrörelse som har som mål att erövra Europa.³⁰ Detta kan ses som ett exempel på hur mediebildens framhäver islam som en politisk rörelse, en politisk ideologi snarare än en religion. Och denna framhävmått är nyckeln som gör det möjligt att förknippa islam med de terrordåd media rapporterar om, eftersom att dåden som utförs beskrivs som muslimska handlingar och inte som handlingar utförda av någon som råkar vara muslim.³¹ Ghahremans slutsats påpekar just att medias framhävmått av islam som en politisk eller kulturell företeelse möjliggör generaliseringen att om en muslim gör si eller så, gör alla muslimer det. På grund av den starka kopplingen till islam blir inte handlingarna utförda av självständiga individer som kan tänka och tycka själva, utan utförda på grund av islams påverkan. Handlingen har inte sina rötter hos personen som utför den, utan i religionen och/eller kulturen.³²

Medie- och kommunikationsvetenskapsstudenten Ingrid Lindström ger i sin sammanfattande analys av mediernas koppling mellan islam och terrorism en förklaring till hur denna bild kan spridas utan att felaktigt dra ett likhetstecken mellan de båda. Lindström menar att man gärna beskriver extremisterna eller terroristerna med ord kopplade till islam, framför allt genom begreppen islamsk extremism eller islamister. Genom att poängtera att islam finns med i bakgrunden av terroristens helhetsbild, kan en generalisering göras av både muslimer och terrorister.³³

4.1.2 Mediebildens betydelse

Andreas Malm, journalist och politisk aktivist, är av uppfattningen att de allra flesta svenskar inte får sin kontakt med islam och muslimer genom direkta personliga möten utan via media, vilket då betyder att mediebildens av islam och muslimer är av avgörande betydelse för hur dessa ska uppfattas.³⁴ Han säger att mediebildens är den som berättar hur man bör se på muslimer från ett utifrånperspektiv, det vill säga hur en icke-muslim ska se på muslimer som bor i närheten. Mediebildens flyttar alltså referensramen från Mellanöstern till det egna närområdet, och Malm

---

²⁸ Ghahreman 2006:14

²⁹ Ghahreman 2006:15

³⁰ Ghahreman 2006:21

³¹ Ghahreman 2006:23

³² Ghahreman 2006:29f

³³ Lindström 2010:50

³⁴ Malm 2011:152

menar att det är genom den utformningen som islamofobin kan slå ner sina rötter i det allmänna vetandet.³⁵ Han menar också att attityden utformas genom den mediala upprepningen av vad muslimer är, och det är just upprepningen som tenderar att bli allmänna, generella lagar över hur icke-muslimer ska förhålla sig till muslimer.³⁶

Ghahreman drar slutsatsen att medias politiserade bild av islam leder till en generaliserande debatt som bottnar i just den politiska dimensionen av religionen trots att diskussioner förs på individnivå.³⁷ Med andra ord betyder det just att en generellt negativ bild av islam leder till en generellt negativ bild av muslimer (som kollektiv) och vice versa, då det blir ett cirkelargument. Islam har dåligt inflytande över de troende, och de troende ger en negativ bild av islam genom sitt påstått religiösa handlande.

Den negativa mediebilderna kan givetvis användas för att gynna det egna syftet. Malm återger hur politiker från Sverigedemokraterna använder sig av denna bild för att förstärka sin egen hotbild av islam och muslimer, i egenskap av en främmande kultur och invandrare i Sverige. Den negativa bilden blir den enda bilden, den sanna bilden av hur islam och muslimer verkligen är.³⁸

Jonas Otterbeck, islamolog, och Pieter Bevelander, professor i internationell migration och etniska relationer, har gjort en studie för att bland annat ta reda på ungas uppfattningar av muslimer och islam och vad orsakerna till dessa uppfattningar kan bero på. Undersökningen visade att gymnasieungdomar från ett lägre socioekonomiskt skikt hade en mer negativ syn än gymnasieungdomar från de högre skikten. Dessutom har elever som trivs i skolan och gör bra ifrån sig en mer positiv uppfattning jämfört med de elever som inte gör det. De påpekar även att föräldrarnas bakgrund har en stor påverkan på ungdomarnas egna socioekonomiska roll, t.ex. var de ska gå i skola och vilket program de ska gå.³⁹ En sådan slutsats får mig att tro att familjer som av olika anledningar inte når de högre utbildningsnivåerna kanske främst tar sin primära kunskap från nyhetsmedia, på det sätt som Malm spekulerade i. Och därför blir ju mediebilderna högst betydelsefulla gällande den generella uppfattningen av muslimer och islam. Min anledning att tro detta förstärks när Otterbeck och Bevelander senare förklarar att deras enkätstudie överlag får samma resultat som många andra liknande enkätstudier, nämligen att högutbildade och ekonomiskt välbeställda kvinnor har en mer positiv attityd jämfört med lågutbildade män som inte är ekonomiskt välbeställda.⁴⁰

---

³⁵ Malm 2011:152

³⁶ Malm 2011:226

³⁷ Ghahreman 2006:30

³⁸ Malm 2011:79f

³⁹ Otterbeck & Bevelander 2006:12

⁴⁰ Otterbeck & Bevelander 2006:13

Förutom att mediebilderna levererar en koppling mellan islam och terrorism, förankrar den också en grundläggande uppfattning om muslimer och islam, nämligen att de båda begreppen inte innehåller någon form av variation eller föränderlighet. Mediebilderna visar *en* grupp med *en* tro, och denna uppfattning påverkar i högsta grad den generella uppfattningen om både islam och muslimer.

4.2 Islam och muslimer som en fast enhet

Det finns idag ungefär 1,3 miljarder muslimer i världen enligt Nationalencyklopedin, och enligt deras översiktliga demografiska karta är majoriteten muslimer utspridda framför allt i Mellanöstern, norra Afrika och Indonesien.⁴¹ Det är ett stort geografiskt område, med otroliga variationer gällande kultur och miljö. Alla muslimer bor inte inom detta begränsade geografiska område, bara majoriteten av de 1 300 000 000 muslimerna finns där. Resten är spridda över resterande delen av jordklotet, till exempel så brukar man räkna med att cirka 400 000 muslimer finns i Sverige. Av dessa beräknas bara cirka fem procent vara praktiserande i allmänhet, det vill säga att de ber fem gånger om dagen och alltid deltar i fredagsbönen.⁴² I Sverige är islam den näst största religionen⁴³, det rör sig om lite drygt 3,5 procent av den totala befolkningen som bekänner sig till islam.⁴⁴ Den största religionen i Sverige är kristendomen, protestantismen framför allt. 71,3 procent av svenskarna var medlemmar i den Svenska Kyrkan 2009⁴⁵, men hur stor andel av dessa som faktiskt anser sig vara troende eller praktiserande är osagt. Svenska kyrkan är ett lutherskt samfund, som alltså tillhör den protestantiska grenen av kristendomen. Enligt Wikipedia tillhör 5,8 procent av världens befolkning protestantismen, och 33 procent kristendomen.⁴⁶ En snabb uträkning som utgår från att det finns cirka 6,8 miljarder människor i världen⁴⁷, varav 1,3 miljarder är muslimer ger islam cirka 19 procent av världsbefolkningen.

Med dessa siffror i bakhuvudet gällande antalet muslimer och kristna protestanter förstår man enkelt att det rör sig om väldiga mängder människor, gällande båda trosuppfattningarna. Att den enorma mängden finns representerad över hela jorden, i alla kulturer och länder blir nästan underförstått då det som sagt handlar om ett stort antal människor i en allt mer globaliserad värld. Ändå finns där en skillnad i uppfattningen om dessa två religioner. Den ena anses som självklart heterogen, medan den andra verkar ha blivit tillskriven egenskapen som en homogen massa.

---

⁴¹ islam. <http://www.ne.se/kort/islam>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10

⁴² Religion i Sverige. http://sv.wikipedia.org/wiki/Sveriges_religion#Demografi, Wikipedia, hämtad 2011-05-10

⁴³ islam. <http://www.ne.se/kort/islam>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10

⁴⁴ Malm 2011:122

⁴⁵ Kyrkan i siffror. <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, Svenska kyrkan, hämtad 2011-05-10

⁴⁶ Kristendom, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kristendom>, Wikipedia, hämtad 2011-05-10

⁴⁷ jorden. <http://www.ne.se/lang/jorden>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

Muslimerna är ett folk, som bekänner sig till en enda form av världsideologin islam. Ytterst få skulle komma på tanken att dra alla 394,5 miljoner protestanter över samma kam, trots att de är mycket färre än antalet muslimer. En svensk medborgare som är inte medlem i Svenska Kyrkan gör nog inte ofta generaliseringen att dra ens medlemmarna i Svenska Kyrkan över samma kam. Inte heller skulle man utpeka vare sig protestantismen eller kristendomen som politiska ideologier trots att Gud eller Jesus ofta tar plats i den offentliga debatten i kategoriserat kristna länder, USA t.ex.

En generell uppfattning om protestantismen och kristendomen som världsreligion medför förförståelsen av hur annorlunda den religiösa kulturen kan se ut i olika delar av världen, i olika sammanhang och hos olika utövare även om de bor på samma plats. Dessutom ger denna förförståelse inblick i att vare sig Gud eller Jesus är någons partikamrater utan att kristendomen i grunden är politiskt oberoende även om den kan åberopas av t.ex. den kristna högern i USA. Samma förståelse ges sällan för muslimerna och islam, vare sig det gäller kulturell variation eller politiskt oberoende religiositet. Jag ska nu presentera den minimala snävhet och generösa vidhet som man använder i den generella indelningen av islam och muslimer.

4.2.1 Muslimer är ett folk

Det finns ett islamiskt begrepp, *ahl al-qibla wa l-jjamâ'a*, som refererar till muslimer som ett kollektivt, översatt betyder det ungefär böneriktningens och gemenskapens folk.⁴⁸ Islamologen Jan Hjärpe för en diskussion kring hur ordet får en negativ klang, när det istället sätts i sammanhanget att gemenskapen står i opposition till de utanför gemenskapen, det vill säga att det bildas en ”vi och dem” - kategori. Denna kategorisering, menar Hjärpe, ger tyvärr utfallet att tillhörigheten till den ena eller andra sidan rättfärdigar ett synnerligen brutalt beteende gentemot den andra, eller kanske bara just en mental avgränsning.⁴⁹

Ingmar Karlsson, Mellanösternexpert och författare ger ytterliggare en viktig begreppsförklaring att hålla i minnet; det finns inget arabiskt ord för *fundamentalist*. Karlsson visar att det förvisso finns ett ord som översatt betyder ”går till rötterna”, *usuliyun*, och att det är ordet som oftast används när det refereras till muslimska (så kallade) fundamentalister men det är alltså inte en korrekt översättning. Karlsson tycker själv att bland annat ”radikaler” hade varit en bättre benämning på de muslimer som bekänner sig till det som de uppfattar som den ursprungliga läran.⁵⁰

En stor del av litteraturen jag har läst refererar till en engelsk tankesmedja kallad The Runnymede Trust som bland annat har sammanställt en tabell över öppna och stängda uppfattningar

---

⁴⁸ Hjärpe 2003:81

⁴⁹ Hjärpe 2003:82

⁵⁰ Karlsson 2004:163

av islam.⁵¹ När Göran Larsson, docent i religionsvetenskap, diskuterar denna, betonar han att en öppen uppfattning av islam kräver att man inte klumpar ihop alla muslimer till en enda sammansvetsad grupp utan att man ska se dem som en heterogen och föränderlig kategori människor. Han menar också att massmedia och vardagliga samtal oftare borde förhålla sig till denna öppna uppfattning istället för det motsatta förhållandet i den slutna. Malm förtydligar hur ihopklumpningen kan se ut:

”Muslimer i Sverige” beräknas som summan av somalier plus turkar plus kurder plus iranier plus irakier plus palestinier och så vidare, oavsett deras individuella tro.⁵²

Han berättar också det inte bara är invandrare människor med dessa etniciteter som räknas ihop till muslimer, utan även barn som har en eller två föräldrar med koppling till typiskt muslimska kulturer. Till muslim räknas du alltså om din ”stamtavla” bär spår av islamiska kulturer, oavsett om du själv eller dina föräldrar aktivt bekänner sig till religionen eller inte.⁵³ Karlsson för resonemanget vidare genom att exemplifiera en fransk tidnings begreppsförståelse av muslimer och islamister. Den förra är likt Malms resonemang alla människor med en bakgrund eller anknytning till platser med islamsk kultur, medan den senare är de troende som vill att Koranens budskap ska vara ett rättesnöre för statsapparaten.⁵⁴

Otterbeck och Bevelander beskriver också fenomenet att se muslimer som ett kollektiv och för diskussionen om hur denna gruppbetoning påverkar den enskilde individen, som då primärt räknas som muslim medan övriga identiteter som till exempel etnicitet och kön t.ex. blir sekundära.⁵⁵ Otterbeck och Bevelander diskuterar vidare hur synen på muslimer som en enhetlig grupp blir ett slags substitut för att kalla muslimerna för en egen ras, vilket i sin tur är en utgångspunkt för islamofobin, som jag kommer att diskutera i ett senare kapitel.

Även Malm diskuterar vad följderna blir av att *muslim* inte längre bara är en beteckning på en bekännare till islam, utan också snarare en egenskap.⁵⁶ Han menar att man med det synsättet gör slutledningar som gör att individer handlar på ett sätt för att de är muslimer, inte på grund av andra bakomliggande faktorer. Förklaringen ”för att han/hon/dem är muslimer” blir gångbar, och återigen är man inne och nosar i rasismens territorium när islam får rollen som en gruppbeteckning. Hjärpe

---

⁵¹ <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>

⁵² Malm 2011:122

⁵³ Malm 2011:122f

⁵⁴ Karlsson 2004:163

⁵⁵ Otterbeck & Bevelander 2006:11

⁵⁶ Malm 2011:125

drar slutsatsen att det är just gruppbeteckningen och tillhörigheten till den muslimska gemenskapen som gör att människor dödas, inte alls deras gärningar eller personliga trosuppfattning.⁵⁷ Ghahreman drar slutsatsen genom sin undersökning om hur muslimer beskrivs i svensk nyhetsmedia att muslimer som grupp ses som en folkrörelse, och att detta tenderar till att avhumanisera dem. De är inte längre muslimer som en grupp individer utan muslimer som en enda enhet.⁵⁸

Det handlar alltså om en väldigt stor och vid specifikation gällande begreppet muslimer, det verkar inte vara speciellt svårt att kunna klassificeras som sådan. I opposition till denna generösa bild finns dock uppfattningen om själva religionen, om islams sanna väsen. Den bilden är lika snäv som bilden av muslimer är vid, och det är tillsammans som dessa föreställningar skapar den mycket hotfulla bilden av så väl människorna som tron.

4.2.2 Islam är militant extremism

Extremism är något som finns inom alla religioner, och inom alla ideologier. Extremism handlar om att ta något till dess ytterligheter, och Nationalencyklopedin vidareförklarar att problemlösningen utgörs av att den förvisso är total, men ensidig.⁵⁹ När man pratar om extremism inom islam är det jihadismen som får stå som exempel, och ofta det enda.

Jihad beskrivs av Nationalencyklopedin som:

strävan, ansträngning i allmänhet, men i islamiskt språkbruk använt dels om ”andlig kamp”, strävan efter fullkomning, dels som benämning på ett krig som enligt islamisk sharia är legitimt.⁶⁰

Med andra ord rör det sig om en vid begreppsförklaring, men det som har etsas fast i folkminnet är den del som handlar om sharia-lagen och krig. Jihad har blivit helt synonymt med heligt krig i västvärlden, och Nationalencyklopedin gör skillnad mellan jihad och Jihad, varav den senare är ”... *namn på flera militanta islamistiska grupper...*”.⁶¹ Militant islamism blir alltså jihadism, och som jag har visat i föregående kapitel är det den delen av islam som oftast får representera hela religionen i massmediernas rampljus. Malm skriver:

---

⁵⁷ Hjärpe 2003:83

⁵⁸ Ghahreman 2006:21

⁵⁹ extremism. <http://www.ne.se/extremism/>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-28.

⁶⁰ jihad. <http://www.ne.se/lang/jihad/216181>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

⁶¹ Jihad. <http://www.ne.se/lang/jihad/491361>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

Den [bilden av islams sanna väsen, min anm.] säger att de mest vedervärdiga handlingar som begås i dess namn ger den mest fullödiga innehållsdeklarationen för islam, medan de muslimer som uppträder fördelaktigt är falska undantag från regeln.⁶²

Det är alltså tidningarnas grymma bild av religionen som är den sanna, det är de skäggiga männen med automatvapen och bomber som är de sanna företrädarna för islam. Islam är svärdets religion och målet är att islamifiera världen. Av de 1, 3 miljarder muslimer som uppskattningsvis ska finnas i världen är det bara de militanta och fundamentalistiska extremislamisterna som är sanna utövare och företrädare, moderna och moderata muslimer finns inte utan låtsas bara eller är fellärda.

I sin uppsats analyserar Ghahreman att islams roll som tro har en tendens att hamna i skuggan av islam som en politisk rörelse.⁶³ Därför kan just terroråd gjorda av muslimer ses som muslimska handlingar, till skillnad från politiska handlingar utförda av någon som råkar vara muslim. Karlsson anser dock att Koranen, liksom Bibeln, har ett så vagt politiskt budskap att man med lätthet kan placera den som rättesnöre för alla ideologier var som helst på den politiska skalan, från högern till vänstern.⁶⁴ Men trots detta har man alltså tagit för vana att se islam som en politisk ideologi snarare än en religion, varpå handlingar utförda med någon politisk bakgrund översätts till religiösa handlingar. Larsson jämför diskussionen med hur media inte enbart hävdade att Knutby-morden skedde på grund av Fossmos tro på kristendomen och tillhörighet i Pingstkyrkan, men hade Fossmo varit muslim hade säkerligen rubriceringen tett sig annorlunda.⁶⁵ För mig och många andra är Fossmos handlingar endast hans egna, och inte något som är relaterat till vare sig Pingstkyrkan i sig eller kristendomen över huvudtaget. Frågan är hur självklar denna inställning hade varit om Fossmo varit muslim.

Det råder ingen tvekan om hur betydelsefull religionens roll var i attacken mot tvillingtornen och Pentagon den 11 september 2001. Den bakomliggande gruppen använde sig av islams religiösa språk för att rättfärdiga sina politiska handlingar, vilket gav muslimerna som kollektiv ett oförtjänt dåligt rykte. Hjärpe menar att västvärldens reaktioner på händelsen tenderade till att vilja lägga skulden på alla muslimer, inte bara på dem som faktiskt utfört dåden. Att den största majoriteten bekännare till samma religion som kaparna inte alls delade deras uppfattningar om handlingens *religiösa* legitimitet, utan snarare hade direkt motsatt uppfattning gällande handlingen och

---

⁶² Malm 2011:124

⁶³ Ghahreman 2006:23

⁶⁴ Karlsson 2004:186

⁶⁵ Larsson 2006:21f

religionens syn på saken ingick inte i uträkningen för vilka som skulle få skulden.⁶⁶

En viktig reflektion som görs av många av författare till källlitteraturen är den essentiella uppfattningen om islam som en oföränderlig religion, vilket medför att dess bekännare inte heller har utvecklats avsevärt under de 1400 år som religionen funnits. Religionshistorikern Mattias Gardell beskriver tanken om muslimer och islam som en tidlös vara, vilket bevisas i den klassiska beskrivningen av islam i skolböckerna, som redogör för den första tiden och sedan hoppar till nutid och då fokuserar på bekymmer som kvinnoförtryck och terrorism.⁶⁷ Precis som Gardell menar Larsson att det finns en gängse tanke om att muslimerna kunskapsmässigt befinner sig på medeltiden. Det förklarar varför det bara finns *en* tro utan individuella eller lokala variationer, och varför alla muslimer i alla tider alltid varit desamma. För att de inte har blivit upplysta än. Genom att upplysa muslimer kan västerländska icke-muslimer visa muslimerna att de har fel, en metod som står sig kvar från kolonialtiden då världens urinvånare behandlades på samma sätt.⁶⁸ Muslimer är alltså oupplysta urinvånare som fastnat i sin första tid, oförmögna att själva ta sig till vår västerländska samtids. Malm redogör för en islamofobisk författarinna med pseudonymen Bat Ye'or vars resonemang utgår just ifrån att islam och muslimer är precis som under 600- och 700- talet mest intresserade av att erövra och konvertera världen genom jihad. För det är just jihad som är islams inre kärna, och det är uppfyllandet av jihad som är muslimernas drivkraft. Så har det alltid varit.⁶⁹ Fler exempel finns att hitta om dessa fastfrusna tankebanor, men de vill alla påvisa samma uppenbarelse; islam och muslimer kan inte utvecklas, har inte utvecklats och kan därför inte passa in i den moderna världen.

Den vida omfattningen av vilka som kan räknas som muslimer skapar tillsammans med den snäva inramningen av islams sanna väsen och kärna en hotfull bild mot dem som trots allt hamnar utanför ”den muslimska världen”. Den hotbilden genererar i en rädsla, en rädsla som i sin tur blivit så utbredd och allmänt vedertagen att den gett upphov till ett nytt begrepp; islamofobi.

4.3 Islamofobi

Begreppet islamofobi är relativt nytt, i alla fall som ett definierat ord. Otterbeck och Bevelander förklarar att de som tidigast har hittat ordet i bruk 1918, men att en mer inringad förklaring gavs av tankesmedjan Runnymede Trust 1997.⁷⁰

---

⁶⁶ Hjärpe 2003:165

⁶⁷ Gardell 2010:66f

⁶⁸ Larsson 2006:16

⁶⁹ Malm 2011:30ff

⁷⁰ Otterbeck & Bevelander 2006:9

Oavsett hur ny definitionen av ordet är, står det klart när man läser litteratur kring islamofobi att så väl definitionen som användandet av ordet är omdebatterat. Det finns många olika definitioner, vilket givetvis leder till olika sorters kritik av dess användande, men också kritik mot begreppet som ett faktiskt fenomen.

Otterbeck och Bevelander ser på termen islamofobi i ljuset av relaterade begrepp som de menar har påverkat och utgjort en grund för islamofobin. De redogör för hur orientalism, antisemitism, rasism och xenofobi alla har en del i islamofobin och begreppets definition genom att bidra med olika delar till dess innebörd. Med dessa ord i åtanke får man en helhetsbild som inbegriper kulturrasism istället för en biologisk rasism, främlingsfientlighet med klassiskt ”vi och dem” - åtskiljande, eurocentriskt tänkande med kolonialistisk bakgrund och en syn på muslimer som en enhetlig grupp från ett enhetligt geografiskt område samt en förståelse av islamofobin inom samma kategori som antisemitism.⁷¹ De menar också att även om det saknas en fullständig begreppsdefinition som är helt vedertagen så har benämningen islamofobi ändå satt namn på ett allt mer växande samhällsproblem som utgörs av diskriminering av och utsatthet för muslimer i det västerländska samhället. Även om inte heller problemet i sig är allmänt vedertaget så har det ändå kommit in i allmänhetens medvetande genom debatten kring begreppet islamofobi.⁷²

Även Nationalencyklopedin verkar hålla sig till Otterbecks och Bevelanders definition. I det elektroniska uppslagsverket ges förklaringen att islamofobi är en överdriven rädsla för religionen islam eftersom att bekännelse till den leder till negativt beteende samt att samhället svävar i fara om muslimer är närvarande i det. Dessutom ska denna rädsla kopplas samman med en konspirationsteori gällande det västerländska samhällets fall.⁷³ Det intressanta är dock tipset att man ska jämföra begreppet med *antisemitism*, något som också Otterbeck och Bevelander gör med andemeningen att liknande åsikter ligger bakom båda begreppen samt att de används på ungefär likadana sätt, även om de inte direkt är att jämföra med varandra.⁷⁴

4.3.1 Definitioner av islamofobi

Som redan nämnt har begreppet islamofobi en omdiskuterad definition som har sitt ursprung i en studie gjord 1997 av The Runnymede Trust, en tankesmedja som främst fokuserar på brittiska mångfaldsfrågor. Otterbeck och Bevelander menar att det är just denna definition som kan anses vara ett riktmärke och att rapporten har haft betydande inflytande över de flesta andra forum där

---

⁷¹ Otterbeck & Bevelander 2006:9f

⁷² Otterbeck & Bevelander 2006:11

⁷³ islamofobi. <http://www.ne.se/lang/islamofobi>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-17.

⁷⁴ Otterbeck & Bevelander 2006:10, 2006:30

islamofobi diskuteras.⁷⁵ Definitionen av islamofobi som Otterbeck och Bevelander återger förklarar begreppet som en ”... *ogrundad fientlighet gentemot islam*”.⁷⁶ Till definitionen hör även konsekvenser av fientligheten så som diskriminering och utestängande av muslimer i samhället. För att ytterligare klargöra begreppet och hur det kan användas för att upptäcka islamofobin i vardagen har tankesmedjan listat åtta punkter som kan hjälpa till att bedöma om en uppfattning är öppen eller sluten. En sluten uppfattning är islamofobisk då den tenderar att utestänga möjligheterna av islam och muslimer som en föränderlig religion och som en heterogen kategori människor.⁷⁷ De åtta punkterna samt de tillhörande definitionerna av öppna och slutna uppfattningar kan ses i Bilaga 2.

För att ytterligare klargöra vad som kan rymmas inom begreppet presenterar Otterbeck och Bevelander ytterligare tre definitioner av islamofobi, som antingen vidgar eller förminskar begreppets omfång. Till de vidgande perspektiven tillhör Ouis och Roalds definition som genom att innefatta islamofobins olika orsaker även skapar olika sorters islamofobier, något som i sin tur möjliggör att någon som helt tar avstånd från *ett* islamofobiskt synsätt fullständigt bejaktar ett annat.⁷⁸ Till de förminskande perspektiven hör Sanders definition, som förvisso är nog så vid. Sander menar att islamofobi bör ses som kränkande handlingar först när ett offer eller annan person uppfattar det som så. Likt offer för sexuellt ofredande är det inte handlingen i sig som ska bedömas utan den uppfattning som den ofredade har av händelsen.⁷⁹ Även Heitmeyers får för min del stå för ett snävare perspektiv då denne koncentrerar islamofobi till något som endast har med attityder att göra och inte något med handlingar sprungna ur dessa.⁸⁰

Gardell gör en utläggning om modern islamofobi som mynnar ut i slutsatsen att begreppet kan ses som modernt, medan själva innebörden går tillbaka långt bak i tiden. Gardell menar att den muslimska världen fick återta rollen som hotet mot västvärlden efter att det kommunistiska hotet fallit tillsammans med Berlinmuren och Sovjetunionen, och att det är därifrån rädslan att muslimerna ska ta över återigen blomstrade upp. Islamofobi ska egentligen inte ses som något nytt fenomen, utan bara en begreppsdefinition på de motsättningar som funnits mellan Europa och den arabiska världen sedan medeltidens erövrings- och korståg.⁸¹

Kritiken mot benämningen islamofobi låter ofta gälla just själva ordet, som t.ex. den enligt Otterbeck och Bevelander mycket utvecklade kritiken från Halliday. Halliday menar att *islamofobi*

---

⁷⁵ Otterbeck & Bevelander 2006:21

⁷⁶ Otterbeck & Bevelander 2006:22

⁷⁷ Otterbeck & Bevelander 2006:22

⁷⁸ Otterbeck & Bevelander 2006:23f

⁷⁹ Otterbeck & Bevelander 2006:22

⁸⁰ Otterbeck & Bevelander 2006:24

⁸¹ Gardell 2010:77

ger sken av att det finns en enhetlig islamsk massa, att det är en fast, oföränderlig religion människor visar sitt missnöje mot. Men istället är det ju oftast fientligheten mot människorna, mot muslimerna, som brukar stå för motsättningarna. Halliday menar att det är just skapandet av en enhetlig folkgrupp som är det farliga, och är det samhället borde skydda dessa människor ifrån.⁸² Men Malm bemöter denna kritik på ett mycket logiskt vis:

*Varje begrepp för att beteckna en rasistisk tankevärld innehåller med nödvändighet en eftergift till densamma. Rasismen drar upp gränser där inga finns.*⁸³

Med andra ord måste man ju benämna ett fenomen på något sätt, och även om man ger fenomenet ett namn som syftar till dess kärna betyder inte det att kärnan är en realitet eller ett faktum. Det betyder bara att uppfattningen om kärnans existens finns. Hur ska man annars kunna diskutera något som man motsäger sig?

Det finns också kritik som menar att islamofobi som fenomen är ytterst begränsat eller icke-existerande. Att man talar om islamofobi endast för att skydda islam från kritik, för att kritiska röster ska tystas av rädslan för att bli utpekade som främlingsfientliga. Andra säger att islamofobi blandar ihop en rättfärdig rädsla för den militanta islamismen med den orättfärdiga rädslan för religionen i sig.⁸⁴

4.3.2 Islamofobi i samhället

Som tidigare nämns har studier gjorts gällande attityder till muslimer i Sverige, bland annat av Otterbeck och Bevelander som fokuserade på gymnasieungdomar. Så väl Otterbeck och Bevelander som Malm och jag själv drar slutsatsen att de negativa attityder som finns kan komma ifrån den medierapportering som pågått sedan terrorattackerna 2001 och framåt, som har hjälpt till att piska upp en rädsla hos människor. Denna rädsla kan vara en av anledningarna till att de tidigare illa ansedda Sverigedemokraterna år 2010 blev invalda i Sveriges riksdag med 5, 7 procent av rösterna.⁸⁵ Malm ägnar det andra kapitlet i sin bok *Hatet mot muslimer* åt att beskriva hur Sverigedemokraterna utvecklats från 1970-talets fascistiska parti Bevara Sverige Svenskt till att bli ett slipsbärande och ganska rumsrent parti som har målat upp en romantisk svensk idyll vars framtid enkom är hotat av de barnafödande och militanta muslimerna som är ute efter att förvandla Sverige

⁸² Otterbeck & Bevelander 2006:31

⁸³ Malm 2011:137

⁸⁴ Otterbeck & Bevelander 2006:31f

⁸⁵ Slutgiltiga valresultatet 2010 <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>, hämtat 2011-05-26

till en muslimsk koloni.⁸⁶ Malm ger flertalet exempel på hur talesmän och partimedlemmar från Sverigedemokraterna uttalar sig om det muslimska hotet, bland annat genom att hävda att sekulariserade och väl integrerade muslimer bara låtsas. Genom att ge sken av att vara nästan som västerlänningar kan ju nämligen muslimerna nå längre in i samhällets upprätthållande makter och därmed bli en trojansk häst redo att släppa krigarna fria när helst det passar.⁸⁷ Logiken bakom denna skräck, menar Gardell, gäller endast islam och muslimer. För trots att det finns kristna grupperingar som utför terroristdåd mot t.ex. abortkliniker i USA gör inte det att det skapas en hotbild över Svenska Kyrkan, som ju också är en kristen gruppering eller församling. Det är bara muslimer som har den nästan genbetingade ondskan i sig, den som kommer automatiskt med den islamska tron, och därför är det bara muslimer som fungerar som trojanska hästar, inte t.ex. kristna.⁸⁸

Den hotbild som målas upp utgår oftast från jämförelse mellan svenskar och muslimer där definitionen av de båda utgår ifrån en slags *via positiva* och *via negativa*- formulering. Svenskar ges positiva egenskaper och muslimer får därmed de egenskaperna som står i motsats till de svenska. Svenskar är goda, fredliga och värnar om kvinnor och människoliv, och eftersom att svenskar är vad muslimer inte är, är muslimer onda, krigiska och visar ingen respekt för vare sig kvinnor, barn eller mänskligt liv över lag.⁸⁹ Gardell säger att detta kan bero just att beskrivningar över hur hemska muslimerna är, tillskriver den beskrivande de motsatta egenskaperna och ju mer fantastiska historier man kan frambringa om muslimernas ohygglighet desto bättre framstår alltså svenskarna, eller icke-muslimerna.⁹⁰

Tillsammans med dessa negativa beskrivningar försvinner den egentliga innebörden av begreppet muslim och förvandlas till en egen negativ egenskap som inte behöver fler beskrivande attribut. Muslim är illa nog, så att säga. Detta ger Malm flertalet exempel på genom att visa vad endast ett muslimskt namn kan innebära för en svensk medborgare. T.ex. visar han olika undersökningar som visar muslimska namns minskade anställningsbarhet och låga förhandlingspositioner på arbetsmarknaden.⁹¹ Givetvis är det inte bara svenska muslimer som drabbas, Malm berättar hur situationen är i andra länder så som Frankrike och Belgien bland annat. Det framgår också att det inte längre handlar om nationell islamofobi när Malm redogör för ett EU-direktiv som syftade till att förhindra muslimer att ge finansiellt stöd till terrorism genom att

---

⁸⁶ Malm 2011:69-117

⁸⁷ Malm 2011:105

⁸⁸ Gardell 2010:109f

⁸⁹ Malm 2011:107f

⁹⁰ Gardell 2010:47

⁹¹ Malm 2011:299-311

svartlista muslimska namn från att utföra Internettransaktioner.⁹² Skräcken för att de kollektiva muslimerna ska lägga Europa vid sina fötter genom terrorism är alltså så vedertagen att Europas största samarbetsorganisation kan utfärda riktlinjer för banker gällande huruvida deras kunder ska ha rätt att använda deras elektroniska tjänster eller ej, allt beroende på vilket namn kunden har. Malm kallar detta för strukturell islamofobi, när så väl bolag och företag som myndigheter och kanske till och med själva staten i sig har förutfattade meningar om vad en muslim faktiskt är, genom att dra förhastade slutsatser från ytterligheter framställda genom media.⁹³

Ytterligare ett steg i den strukturella islamofobin är inskränkningarna av muslimers religiösa yttranden, som konkretiserats tydligt i Frankrike där man sedan hösten 2010 har förbjudit kvinnor att bära heltäckande slöjor.⁹⁴ Den goda sidan av myntet utgörs förvisso av förbudet för män att tvinga kvinnor eller flickor att använda heltäckande slöja, men att ta ifrån kvinnan rätten att själv bestämma över sin egen kropp och sin egen klädsel kan inte ses som annat än ett islamofobiskt statligt maktmissbruk. Malm berättar om andra statliga maktuppvisningar när det kommer till att utpeka muslimer som en särskilt uppmärksammas del av befolkningen. I ett helt kapitel ger han det ena exemplet efter det andra över europeiska länder som på ett eller annat sätt verkar försvåra muslimernas vardag, oavsett om de är nyligen invandrade eller tillhör en första, andra, tredje generationens invandrare. Bland annat tar han upp att länder som Tyskland, Holland och Danmark avkräver ett medborgarskapstest, varav Holland inte har det för samtliga invandrare utan bara för dem vars hemkulturer inte liknar den holländska.⁹⁵ Han avslutar diskussionen med orden: ”Det är islamofobi upphöjd till lag.”⁹⁶

4.4 Den negativa bilden - sammanfattning

Mediebildens av islam och muslimer kan anses vara mycket negativ, genom att nyhetsförmedlingen genom olika uttryck ofta förmedlar en koppling mellan islam och terrorism. Ett exempel är att terroristdåd ses som handlingar gjorda utav just muslimer och inte som handlingar gjorda av individer med en öppen trostillhörighet. Genom denna förmedling skapas en generell bild av både muslimer och terrorister, och likhetstecknet dem emellan blir inte helt otänkbart på grund av den återkommande kopplingen som ständigt uppvisas.

Mediebildens betydelse för samhället kan vara stor, om det förhåller sig på det sätt som Malm

---

⁹² Malm 2011:311

⁹³ Malm 2011:333

⁹⁴ Burkaförbudet. <http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-senaten-antog-slojforbud>, hämtad 2011-05-26

⁹⁵ Malm 2011: 317-329

⁹⁶ Malm 2011:329

tänker sig, nämligen att den stora majoriteten icke-muslimer inte skapar sin bild av muslimer genom direktkontakt utan genom nyhetsförmedlingen. Om så är fallet riskerar denna majoritet att få en felaktig och ensidig uppfattning av både religionen och dess utövare.

Ytterligare en mediebild som förmedlas är uppfattningen att islam är en statisk och oföränderlig religion, och att det bara är den lilla extremistiska falangen av världsreligionen som är den sanna, den *alla* muslimer bekänner sig till. Denna snäva inramning av islam finner sin kontrast i den ytterst vida bestämningen av vilka dess bekännare är, det vill säga vilka muslimerna är. Här är det inte bara de militanta jihadisterna som räknas, utan alla människor som kommer ifrån eller koppling till länder med en huvudsaklig islamsk kultur. Även denna bestämning målar upp en statisk och oföränderlig bild som visar att muslimerna är en enhetlig massa, och inte självständiga individer kapabla att utföra handlingar på eget bevåg utan måste finna skäl och orsaker i den starkt påverkande religionen.

Denna medieinfluerade och generella bild av islam och muslimerna ter sig hotfull och som ett svar på denna hotfulla bild har begreppet islamofobi fötts. Begreppet är omdebatterat och saknar en vedertagen allmän definition, men är också kritiserat för att ens existera på riktigt. Kärnan i definitionen utgörs av en irrationell rädsla för islam eller för muslimer, och denna rädsla kan enligt tankesmedjan Runnymede Trust bestämmas som islamofobi utefter hur öppen eller sluten uppfattning man har om islam. Islamofobin som fenomen ska dock inte ses som något nytt, snarare är det själva benämningen som är ny medan fenomenet dessvärre funnits mycket länge, om än kanske inte i en så utspridd eller accepterad omfattning. Islamofobin tenderar att försvåra vardagen för europeiska muslimer, bland annat genom inskränkningar i deras religiösa yttringar som slöjförbudet i Frankrike men också genom diskriminering och utsatthet på olika samhällsliga nivåer bara på grund av deras muslimska namn. Bland annat får de svårare att ta sig in på arbetsmarkanden, och har till och med förbjudits från att göra ekonomiska överföringar via Internet enligt direktiv från EU. Utöver det har allt fler länder infört medborgarskapstest med tydliga utspel mot muslimer för att kunna upptäcka terrorister bland invandrarna.

5. Intervjuresultat och sammanfattande analys

Under mina intervjuer med imamerna från Malmö och Kristianstad skedde båda utfrågningarna i form av löpande samtal. Jag behövde därför inte ställa alla frågor, eller förhålla mig till dem i en viss ordning, då det ofta förhöll sig på det viset att några frågor redan besvarades i en föregående fråga. Av den anledningen kommer jag här att referera till intervjuerna i en löpande text som avgränsas genom en övergripande ämnesrubricering. Jag återger intervjuerna var för sig för att undvika missförstånd över vem som sa vad. Viktigt att påpeka är också att imamerna har fått se och ändra detta avsnitt innan uppsatsen färdigställdes.

Efter intervjureferaten kommer jag att göra en sammanfattande analys av det som sagts i intervjuerna, där jag kommer att redovisa för de för mitt syfte mest intressanta svaren, och sammanställa dessa till konkreta redogörelser för hur arbetet med att förmedla en positiv bild av islam ser ut.

5.1 Intervju med Shaaban Abou Zur

Shaaban är imam i Barmhärtighetens Moské i Kristianstad. Utöver det så arbetar han som bibliotekarie, men är i grunden utbildad journalist från Egypten.

5.1.1 Förmedlingen av islam som en fredlig religion

Shaaban har en anspråkslös huvudsaklig uppfattning om vad som är det bästa sättet att förmedla en positiv bild av islam på, nämligen genom att vara en god muslim. En god muslim är enligt Shaaban någon som har fått den rätta och sanna bilden av islam förmedlad till sig av en imam eller annan lärd person som har tillräckligt med kunskap om religionen för att kunna förmedla den vidare. Allting en god muslim gör måste genomsyras av det budskap som förmedlas genom Koranen, och budskapet följer i det stora hela två principer. Den första är att man ska tro på Allah, älska och följa honom eftersom att det Allah säger och det han önskar att man ska göra genomsyras av sanning och vänlighet. Den andra principen lyder att man för att kunna följa den första principen förverkligar Allahs ord genom att göra gott för hela mänskligheten. Shaaban säger att det i förlängningen handlar om att tro på ett brödraskap människor emellan, för att om man tror på Allah så tror man människorna är en familj, och familjemedlemmar tar man ju hand om. Och om alla människor tar hand om varandra, behöver man inte propagera för den sanna och goda islam eftersom att den märks av sig själv. Sanna och goda muslimer sprider islams budskap genom sitt sätt att leva. Han tycker givetvis att andra sätt att förmedla den sanna godheten också är bra, att källor som Internet,

föreläsningar och utställningar är steg i rätt riktning, men han vidhåller att det allra bästa sättet för en positiv förmedling av islam är kontakten genom ett direkt möte.

Shaaban förklarar också varför det finns fellärda muslimer, som inte har den sanna kunskapen om islam. Han menar att det beror på att man i kolonialismens spår kan se att den muslimska befolkningen har haft en utbredd analfabetism eller varit lågutbildade, vilket har lett till att de själva inte har kunnat tillgodogöra sig kunskapen, utan varit tvungna att ta hjälp av någon annan. Och har de haft otur har denna hjälp haft ett annat syfte bakom sina handlingar än att vilja hjälpa muslimer till den rätta och sanna läran. Kanske har det istället handlat om ett politiskt syfte, ett maktövertagande eller någon annan personlig vinning, och därför lär man ut något som inte stämmer överens med fredens religion. Och om det inte finns någon där som kan rätta till den falska kunskapen fortsätter den att spridas. Shaabans budskap är tydligt, det är kunskap om islam som är nyckeln till en positiv och fredlig bild av islam. Genom kunskapen kan både icke-muslimer och muslimer se det goda i religionen.

Shaaban tror också att förmedlingen av det sanna islam hjälps av den ökade mängden muslimer i Sverige och i Europa. Han menar att när det handlade om en liten, svagare grupp, så kunde fördomar spridas enklare eftersom att det inte fanns ett tillräckligt gehör i deras försvar och invändningar. Men nu, när muslimerna vuxit i antal och utgör en stark minoritet så kan påhopp eller falskheter inte spridas utan att någon ingriper eller protesterar. Det finns muslimer som är väl integrerade i samhället, som är med i maktens korridorer och representerar tron på ett annat sätt. Dessutom gynnas det ökade antalet muslimer av att allt fler människor kommer i direkt kontakt med islam och muslimsk kultur, vilket skapar icke-muslimska medmänniskor som är med och sprider budskapet om islams sanna väsen, och framför allt hjälper till att protestera mot den falska bilden som används i kritisk propaganda. Han tror också att muslimernas egen medvetenhet om den missgynnande bilden och dess syfte att skapa problem för dem bara ökar beslutsamheten om en lyckad integration, ett tydligt motbevis om att det visst går att leva tillsammans med muslimer.

5.1.2 Unga och muslimer

Tanken om kunskapens betydelse genomsyrar Shaabans tänkande. Han menar att unga muslimer måste få kunskapen om islam med sig hemifrån. Familjen är nyckeln till den grundläggande kunskapen. Shaaban tror att barn och ungdomar som växer upp i ett hem där kunskap om religionen saknas eller är fel kommer att missa en viktig del av sin identitet eftersom att de missar något som är viktigt för dem i egenskap av muslimer. På samma sätt menar han att alla ungdomar måste få samhället förklarat för sig, eftersom att de annars inte kommer att förstå hur det fungerar. Det är

viktigt att kunna knyta samman det nya samhället med sin bakgrund, och för att klara av det, både som ung och vuxen, krävs ju kunskap om de båda. För att hitta sin plats måste man veta hur sin roll ser ut, och för det krävs ju att man vet vem man var och vem man är. Shaaban tror att det är därför unga muslimer som hamnat i kläm befinner sig där de gör, för att de har missat någon av pusselbitarna som berättar för dem vem de är. Antingen att det saknas kunskap om samhället de lever i, eller att det saknas kunskap om deras bakgrund som muslimer. En felaktig kunskap om antingen det ena eller det andra kan göra att pusselbitarna inte passar ihop och då blir ju bilden fel eller sned.

5.1.3 Skolan och medias roll

Shaaban understryker skolans betydelse. Den är otrolig viktig i sin roll som kunskapsförmedlare, eftersom att kunskapen som lärs ut där kan leda till en bättre samlevnad och förståelse mellan alla kulturer. Shaaban berättar att det finns en sura (kapitel) i Koranen som berättar om Allahs intentioner med att låta människorna leva i olika kulturer.⁹⁷ Shaaban tolkar det som att Allah menade att det var det bästa sättet att få människorna att prata med varandra, för att om de visste olika saker skulle de vara tvungna att lära av varandra. Hade alla varit likadana hade man inte haft något behov av att prata med människor som man inte kände eftersom att de inte skulle kunna tillföra något nytt till ens erfarenhet.

Shaaban betonar hur viktigt det är att skolans läroböcker inte innehåller felaktig information när det kommer till islam och han skulle önska att lärare ville dubbelkolla informationen med t.ex. Islamiska Rådet först för att undvika att felaktigheter sprids. Ett annat sätt att få den bästa kunskapen om islam är att besöka moskéer eller bjuda in imamer till klassrummen. På så vis kan eleverna ställa en annan sorts frågor, och framför allt antagligen få annorlunda svar än om den ordinarie läraren hade svarat. Genom studiebesök kan eleverna själva dessutom få se religionens praxis istället för att bara höra om den. Finns det muslimer i klassen tycker inte Shaaban att man ska vara rädd för att fråga dem om att vara delaktiga i undervisningen.

Det svåra, tror Shaaban, är delen som handlar om elfte september-attentaten. Det krävs en skicklig lärare för att kunna berätta om islams roll i attacken och det krig som följde. Shaaban är rädd för att om läraren inte kan hitta rättvis information kanske han eller hon bara förhåller sig till medierapporteringen och då kan det bli ett stort problem. Mediebilderna ger en felaktig bild av både det som hände då, och av muslimer över lag anser Shaaban, vilket kan leda till människor så att

---

⁹⁷ Koranens budskap, sura 49:13, <http://www.koranensbudskap.se/translations.aspx?p=1&chapterID=49#13> hämtad 2011-05-27

säga blir offer för massmedias okunskap. Shaaban tror att det mesta av fördomarna och okunskapen som sprids via media har sin bakgrund i politiska syften. Han menar att politisk smutskastning av muslimer har varit aktuellt redan sedan den första tiden, att makthavare nu som då alltid vänt och vridit på det mesta för att få det att passa deras egna självgynnande syften. Ett aktuellt exempel är den israeliska bilden av muslimerna från Palestina. Den är felaktig, men målas upp av journalistiska experter som använder små, små bitar av sanning för att bygga upp en stor bild av hur *muslimerna* är. De vill klä alla muslimer i samma lilla kostym, oavsett om den passar för alla eller inte.

5.2 Intervju med Ayoub Chibli

Ayoub arbetar med studiebesökande på Islamic Center. Han är dessutom familjerådgivare, och sin imamroll har han även inom kriminalvården i Malmö.

5.2.1 Förmedlingen av islam som en fredlig religion

Ayoub medger att det idag finns en väldigt mörk bild av islam, och att man från Islamic Center försöker att arbeta aktivt med att förändra den bilden. Han berättar att initiativtagarna till moské- och centerbygget förutspådde att det skulle komma en kulturkrock redan på 1960- och 70-talet, men att tanken redan då var att man genom centret skulle kunna samlas och öppna kommunikationen mellan kulturerna så att krocken inte skulle bli allt för stark. Idag träffas ungefär 75 icke-muslimer varje dag med muslimer från centret, i form av studiebesök och liknande, så att just den förhoppningen har besannats går inte att ta miste på. Ayoub menar att det viktigaste för islam i det svenska samhället är att förmedla kunskapen om religionen, om kulturer i den och om muslimernas olika uppfattningar för att förhindra att falsk kunskap sprids. Därför är det viktigt att centret är öppet för *alla* människor, oavsett ideologi eller religiös tillhörighet. Till Islamic Center är alla partier välkomna för att diskutera, inklusive Sverigedemokraterna eller det öppet islamfientliga Skånepartiet, och sedan några månader tillbaka finns ett samarbete mellan Islamic Center, Svenska Kyrkan och en judisk församling där man träffas och tillsammans arbetar mot främlingsfientlighet och för kunskapsspridning. Dialogen är kärnan i förmedlingen av en positiv bild av islam. Ayoub säger att dialogen även är viktig för muslimerna i Malmö över lag. Genom att kunna föra diskussioner och sprida kunskap även till de troende hoppas han att centret kan förhindra att dess medlemmar blir förtappade till extremistiska rörelser på grund av okunskap om islams grundläggande budskap och kärna.

Idag upplever svenskar, eller icke-muslimer, islam och muslimer på ett annat sätt än vad man

gjorde förr. Idag är det vanligt att resa på semester till typiska islamiska kulturer och länder, så som Turkiet, Egypten och Tunisien t.ex. och där upplever man islam och framför allt muslimerna på ett annat sätt. Visst har det hänt mycket negativa saker som skadat islams anseende hos icke-muslimer, säger Ayoub, men han tror inte att det betyder att den stora kulturkrocken kommer att växa till en stor, oåterkallelig smäll som genererar i ett krig mellan kulturerna. Han ser det snarare som smärtan vid förlossningsvärkar, något hemskt man måste ta sig igenom för att nå till något så myclet bättre. Svårigheterna för muslimer i dagens samhälle bidrar till att de måste jobba mycket hårdare för att bli accepterade, för att få bli rättvist behandlade. Och när de arbetar hårdare för att nå det målet, kommer samhället se att den negativa bilden av muslimer inte stämmer, alltså når de målet. Precis som smärtan i förlossningsvärkarna kommer allt detta att leda till något gott, det är Ayoub helt övertygad om. För det finns inget annat logiskt alternativ, förklarar han. Muslimer finns i Sverige, och de bor här, lever här. De ska ingenstans, Sverige är deras hem. Muslimerna kommer att göra sitt allra bästa för att få bli välbehandlade, och när de gör sitt allra bästa kommer de att lyckas. Integrationen kommer att slå igenom. Dessutom berättar han om en förening som heter *Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa*, vars uppdrag är att resa runt i Sverige för "rätta till bilden av islam".

5.2.2 Unga och muslimer

Generationerna har växlat, det är Ayoub övertygad om. Idag finns det gott om icke-muslimska ungdomar som känner en eller flera muslimer, som alltså upplever kulturen och religionen på ett direkt sätt. Den relationen var mer sällsynt på 1960- och 70-talet när moskébygget började planeras. Den generationen visste ju inte vad islam var för något, förutom att det var alldeles främmande och därför lite otäckt. En helt naturlig rädsla, menar Ayoub, alla är rädda för det okända. Men eftersom att islam inte längre är främmande på samma sätt är attityderna gentemot islam inte lika hårda, just på grund av spridningen av muslimer i det svenska samhället. Dessutom ser kunskapsspridningen helt annorlunda idag jämfört med bara för två årtionden sedan, då kunskap nu är tillgängligt på ett helt annat sätt. Vem som helst kan införskaffa sig kunskap från olika källor genom Internet, medan man förr var tvungen att antingen ta sig till biblioteken och låna böcker eller helt enkelt tro på det som stod i tidningarna. Den stora skillnaden är framför allt möjligheten att skaffa sig en egen uppfattning, genom att kunna välja från källorna. Kunskapen är inte längre förmedlad på samma sätt som förr, kunskapen kan vara införskaffad.

Men det betyder inte att unga muslimer har det lätt idag. Ayoub berättar om flickor som blir spottade på av icke-muslimer, av ingen annan anledning än att de har slöja. Han tror också att

orättvisorna mot muslimerna har eskalerat sen 2001, men det går i vågor. Det var nästan lugnt och bra en lång stund, fram till bombdådet i Stockholm i december 2010. Men visst märker unga muslimer av islamofobin, även om de hjälper till att minska skadan genom att bara vara det den negativa bilden förmedlar att de inte är.

I skolan märks islamofobin på ett annat sätt, t.ex. i skolvalen som skedde parallellt med riksdagsvalet hösten 2010. I skolvalen fick Sverigedemokraterna många fler röster än vad de fick i det faktiska valet, och det anser Ayoub tyder på att det inte bara handlar om missnöjesröster, eftersom att gymnasieungdomar sällan har så pass mycket att vara missnöjda över själva, gällande samhället åtminstone. Han ser det som ett tecken på att ungdomar lyssnar på extrempartier, och därför blir relationen mellan icke-muslimer och muslimer ganska ansträngd när muslimers klasskamrater röstar på partier som vill få bort alla muslimer från Sverige. Givetvis tycker de unga muslimerna att det är orättvist när de drabbas av islamofobi som uppstår på grund av terrordåd, det vill säga något som de inte har någon koppling till själva.

5.2.3 Skolan och medias roll

Ayoub vet vad han skulle önska av medias rapportering av islam och muslimer. Han skulle önska att när media vill ha ett uttalande som ska representera svenska muslimer så ska de använda sig av personer som kommer från etablerade församlingar och som har auktoritet nog att vara talesmän för muslimerna. Han tycker inte att det är rättvist att använda sig av godtyckliga personer från gatan och låta dessa representera vad Sveriges cirka 400 000 muslimer tycker och tänker. Han ger ett exempel från bombdåden i Stockholm, där media sökte kontakt med de flesta församlingar och föreningar i Sverige för att få reda på hur svenska muslimer såg på attentatet. Ayoub menar att de allesammans var noga med att påpeka att de tog avstånd från dådet och att de inte kunde se någon koppling mellan handlingen och islams lära. Men en tidning valde att ställa frågan till en vanlig person, som inte var talesman från en församling eller förening. Denne person svarade att han tyckte att Taimour Abdulwahab hade gjort fel, *men* att han kunde förstå varför Abdulwahab hade gjort det eftersom att svenska muslimer behandlas så illa att det var dags att säga ifrån, att protestera. Det var precis ett sådant svar media var ute efter, givetvis blåstes det upp till mer än vad det i verkligheten var; en enda persons privata åsikt. Mediebilden blev givetvis att det var så *muslimerna* tyckte, trots församlingarnas och föreningarnas uttalanden som tog avstånd ifrån det.

Ayoub önskar också att man i skolan ska vara mer rättvis när man läser om islam. Han vill att fler skolor ska ta till vara på möjligheten att låta den muslimske imamen, kristne prästen och judiske rabbin komma till skolan för att tillsammans berätta om religionerna och främlingsfientlighet. Han

ser inget fel i att man pratar om terrorattackerna från 2001 och framåt när man pratar om islam, men han vill då att man är noga med att påpeka att detta var en politisk handling, och inte en religiös. Han vill att man ska berätta om att världens främste imam gick ut till världens muslimer och sa att det var deras plikt att hjälpa till att återbygga Ground Zero, att det var deras plikt att lämna blod för att hjälpa de skadade och överlevande från attackerna. Han anser att den elfte september 2001 är ett historiskt datum, det är ingenting man ska gömma undan från skolundervisningen. Men man ska göra det rättvisa.

5.3 Sammanfattande analys av intervjuvaren

Jag kommer här att analysera de svar jag fick av imamerna för att kunna plocka ut de för mitt syfte mest väsentliga svaren som jag kommer att sammanställa till en konkret redogörelse för hur dessa två församlingar arbetar för att förmedla en positiv bild av islam.

För att göra detta kommer jag att utgå ifrån mitt syftes två frågeställningar och under dessa redovisa de delar av intervjuvaren jag anser vara relevanta för att besvara dessa frågor. Jag kommer att fortsätta hålla isär de två intervjuerna för att undvika missförstånd över vem som har sagt vad.

5.3.1 Barmhärtighetens Moskés arbete mot mediebilden av islam

Imam Shaaban Abou Zur behandlar inte den negativa mediebilden med ett konkret krafttag, hans sätt att förmedla en positiv bild av muslimerna och deras religion bygger just på muslimerna själva. Han är av uppfattningen att den bästa propagandan som kan sprida en positiv bild av religionen och dess utövare är muslimernas vardagliga liv, ett vardagligt liv som ska präglas av kärlek och åtlydnad för Allah. Genom att följa Allahs vägar, uppfylls kriteriet att vara en god muslim, och genom att visa sig som god muslim blir man helt enkelt en levande reklampelare för den goda religionen. Beviset blir tydligt både för muslimer och icke-muslimer. Något kan Shaaban ändå göra för att hjälpa sin församling att sprida detta budskap. Givetvis kan han dels vara ett gott föredöme själv, men dels kan han framförallt lära dem om det sanna islam. Genom att sprida islams sanna kunskap och väsen till församlingens medlemmar hjälper han dem att vara goda muslimer, och när de är goda muslimer hjälper de alla medmänniskor att se att muslimer och islam är goda.

Nyckeln till Shaabans förmedling är alltså kunskap, kunskap förmedlad genom muslimers själva vardag och beteende. Så väl andra muslimer som icke-muslimer kan ta del av denna kunskap, och när de gör det sprids kunskapen vidare när allt fler kommer att vilja dementera och protestera mot medias orättvisa och felaktiga bild.

5.3.2 Barmhärtighetens Moskés arbete med tonåringars bild av islam

Shaabans huvudsakliga arbetsmetod är kunskap, även när det handlar om denna fråga. Kunskapen är det enda som kan hjälpa ungdomar, oavsett om de är muslimer eller icke-muslimer. Shaaban menar att ungdomar behöver sann kunskap, dels om hur samhället är uppbyggt och fungerar och dels om islam och muslimer. Ett sätt att nå ut med den sanna kunskapen om islam är att låta skolelever ta del av islam på ett annat sätt utöver det som läroböckerna kan erbjuda. Shaaban vill gärna att fler skolor låter imamer komma på besök, eller att skolklasser besöker moskéer. Eftersom att kunskapen traderas bäst i det direkta mötet med islam eller muslimer, så blir ett faktiskt möte med religionen och kulturen det allra bästa sättet att försäkra sig om att kunskapen är den sanna.

5.3.3 Islamic Centers arbete mot mediebilderna av islam

Imam Ayoub Chibli delar uppfattningen om att den allra viktigaste delen av en positiv förmedling utgörs av kunskap. Det är därför centrets syfte är att vara öppet för *alla* människor, oavsett ideologisk eller religiös tillhörighet. Det är nämligen det enda sättet att erbjuda en fullständigt öppen dialog, något som också är av vikt för kunskapsförmedlingen. Dialogen kan ske genom att låta andra besöka centret, men också genom att skicka ut representanter till t.ex. skolor eller andra forum för kunskapsförmedling eller kunskapsutbyten.

Att förmedla kunskapen om det sanna islam tror Ayoub kan hjälpa även andra muslimer, som kanske annars hade hamnat i extremistiska kretsar på grund av okunskap.

Ayoub menar också att ett sätt att slå hål på den mediala bilden av islam och muslimer är att kämpa hårdare för att visa att den är felaktig. Detta kan man göra främst genom att vara en god muslim, för genom att vara en god muslim idag behöver man kämpa för att bli rättvist behandlad. Muslimer som gör sitt allra bästa för att få bli väl behandlade av samhället visar att de är goda muslimer, och när de gör det kommer de att bli behandlade väl av samhället. Det blir en god cirkel.

5.3.4 Islamic Centers arbete med tonåringars bild av islam

Återigen är det kunskapen som är den viktigaste. Kunskapen ska vara sann och rättvis. Ayoub menar att man ska lägga alla fakta på bordet gällande t.ex. terrordåden 2001 istället för att låta mediebevakningen utgöra den främsta kunskapskällan.

Därför tycker Ayoub att det är positivt hur kunskapsförmedlingen har förändrats de senaste åren. Kunskapen finns mer lättillgänglig och det är enklare för nyfikna att bilda sig en egen uppfattning efter olika källor. Därför är det också viktigt att den sanna läran om islam finns

tillgänglig och inte bara hos imamerna på centret. Bland annat förespråkar han för en nybildad förening som heter *Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa* vars uppdrag är att sprida kunskap i Sverige.

Att skolans roll blir viktig för tonåringars bild av muslimer och islam blir tydlig när han jämför riksdagsvalets resultat med skolvalens ifråga om hur många röster Sverigedemokraterna fick. Att muslimska tonåringar inte ska bli obekväma i skolan på grund av en skev kunskapsbild som indirekt ger dem skulden för terroråd är något skolan måste arbeta med och göra någonting åt.

6. Diskussion

I min diskussion kommer jag att jämföra intervju svaren från imamerna med den litteratur jag har läst och redovisat för i teoridelen. Jag kommer även att framhålla mina egna åsikter och tankar. För att strukturera upp diskussionen kommer jag att dela in den efter ämnesrubriker som blandar syftets frågeställning med de tre huvudsakliga ämnesrubriceringar jag använde i teoridelen.

6.1 Framställningarna av islam och muslimer

Det är lätt att se de dualistiska bilderna av islam och muslimer som presenteras i den här uppsatsen. Det finns den onda bilden, och den goda bilden. Poängen är dessutom att dessa bilder inte bara finns i den här uppsatsen utan att det är två verklighetsförankrade bilder som kämpar om att få synas i samhällets medvetande.

Å ena sidan finns alltså den negativa bilden som presenteras av nyhetsmedia, ofta i samband med att en politisk aktivist har utfört ett attentat och åberopat legitimitet i islams läror. Dock verkar det som att islams imamer och andra lärda personer alltid är överens om att terrorattentaten inte finner något stöd i just religionen. Enskilda individer yttrar sig om attentatens rättfärdighet, men det verkar ju synnerligen orättvis att låta en privatperson föra talan för över en miljard andra människor, endast med hänvisning till att privatpersonen säger sig dela en religiös övertygelse med de andra. En för mig oförståelig anledning är att just sådana uttalanden och representationer i media blir godtagbara, de accepteras och mottas som representativa åsikter utan att någon större debatt äger rum kring dess faktiska anknytning till majoritetens åsikt. Detta sker så pass ofta att en negativ bild över islam och muslimer är vida spridd i bland annat Sverige, som absolut inte kan ses som ett undantag bland de västerländska staterna i det här sammanhanget. Enkätundersökningar och valresultat visar på att en betydande andel icke-muslimer har en negativ attityd gentemot muslimerna, och forskningsteorier pekar mot att denna attityd har sitt ursprung i och växer med medias framställning.

Å andra sidan finns det en väldigt positiv bild, en bild som förmedlas av auktoritära och representativa samfund för den islamska tron. I den här bilden ingår positiva värderingsord som godhet, rättvisa, sanning och vänlighet. Den här bilden försvaras av faktiska talesmän för landet muslimer, talesmän som gör uttalanden i media baserade på sin yrkesroll som religiösa ledare eller tjänstemän, inte som privatpersoner. Dock verkar inte medieflödet vara allt för intresserade av att lyfta fram dessa uttalanden på tidningarnas löpsedlar eller nyhetsrapporteringar.

6.1.1 Medias framställning av islam och muslimer och hur det kan förändras

Imamerna var, likt de mesta av mitt källmaterial, rörande överens om att framställningen av islam och muslimer i svensk nyhetsmedia är väldigt negativ. Enligt Gharsettis och Levins undersökning bar 81 procent av alla artiklar som berörde islam och muslimer månaden efter elfte september-attentaten med sig negativa associationer, även om det tydliggjordes att det inte fanns en direkt koppling mellan terrorism och islam.⁹⁸ Men genom att hela tiden föra diskussionen parallellt med varandra främjades förknippandet av islam med terrorism, en slutsats som kan jämföras med Lindström, vars undersökning visade att media ofta beskrev terroristerna med ord som förde tankarna till islam.⁹⁹ När imamerna diskuterade det mediala förhållandet till islam poängterade de båda att det snarare handlade om någon form av smutskastning eller skuldbeläggning av muslimer än en faktiskt objektiv rapportering av olika händelser. Shaaban Abou Zur drog paralleller till islams första tid då dess motståndare använde sig av just smutskastning för att hindra religionens spridning och framfart. Shaaban kunde också med lätthet se att det då liksom nu inte ytterst handlar om en religiös motvilja utan snarare om ett politiskt självvinningssyfte. Och när islam hamnar i en politisk kontext oftare än i en religiös, får det konsekvenser som att islam helt enkelt ses som en politisk ideologi med partikamrater istället för en religion med troende. Ghahreman har gjort kopplingen att om man använder sig av bilden av islam som en ideologi snarare än en religion så leder det till att individen försvinner till förmån för kollektivet. Om en muslim gör eller tycker si eller så, blir det en regel för vad *muslimerna* gör eller tycker. Ghahreman benämner det som att muslimerna avhumaniseras för att istället placeras i en enhetlig grupp. Därför blir handlingar utförda av en muslim just muslimska handlingar, till skillnad från handlingar utförda av någon som råkar vara muslim.¹⁰⁰ Shaaban ser det som att facket där kategorin *muslimer* ska placeras blir väldigt litet, men det spelar inte någon roll om alla inte får plats eller hör hemma där. Alla ska få plats i samma lilla kostym.

Följden av den snäva kategoriseringen är att okunskap sprids, mycket på grund av den massmediala bilden. Malm hävdar att medias betydelse för den generella bilden av islam och muslimer är väldigt betydelsefull just för att många människor aldrig får en egen direktkunskap av vare sig religionen eller människorna som tillhör den utan skapar sin uppfattning enkom efter vad som står i tidningarna.¹⁰¹ Shaaban är orolig för den sortens spridning av felaktig information, han säger att det blir som att en stor del icke-muslimer blir som offer för massmedias okunskap.

---

⁹⁸ Gharsetti & Levin 2006:17

⁹⁹ Lindström 2010:50

¹⁰⁰ Ghahreman 2006:29f

¹⁰¹ Malm 2011:152

Okunskap är något som bekymrar både Shaaban och Ayoub Chibli. Båda för ett resonemang som lutar sig på att kunskap om islam och muslimer förhindrar både fördomar och främlingsfientlighet. Ayoub tar som exempel att både media och skolor kan föra en diskussion om elfte september-attentatet i en islamisk kontext, men att det då måste framgå att det dels handlade om politik och att det dels gjordes religiösa uppmaningar om att botgöra dessa okunniga muslimska terroristers handlingar. Kunskapen är det som gör skillnad, och som kan förändra den negativa attityden gentemot muslimer över lag. Otterbeck och Bevelanders undersökning stödjer detta resonemang eftersom att den påvisar, likt många andra liknande undersökningar, att personer med en längre utbildning och god levnadsstandard generellt sett har en mer positivt attityd till skillnad från lågutbildade som inte är helt nöjda med livets lott.¹⁰²

De båda imamerna tror att muslimernas bästa sätt att bevisa att media har fel är att helt enkelt vara goda muslimer, för att visa ett icke-muslimskt samhälle att de genom sin närvaro inte utgör något hot eller på annat sätt kommer att tillfoga omvärlden problem. Shaaban menar att det bästa sättet att förmedla en positiv bild av islam är att vara en god muslim, en god muslim vars godhet just består i att denne har en fullgod och sann kunskap om islam. Ayoub tror att muslimer som strävar efter att vara goda kommer att kämpa för att få bli behandlade väl av samhället, just genom att vara goda muslimer. Det är ett cirkelargument av det positiva slaget; är jag en god muslim blir jag behandlad väl av samhället, samhället kommer att behandla mig väl om jag är en god muslim. Och jag kan personligen inte se annat än att deras resonemang håller. Om någon endast genom sitt eget liv och leverne hoppas på att kunna övertyga sina medmänniskor om islams sanna natur och väsen ger det väl tillräckligt med stöd för bilden av islam som en fredens religion, och motbevisar samtidigt bilden av islam som svärdets religion. Speciellt om detta är det sätt som auktoritära talesmän från muslimska församlingar förespråkar, eftersom att det undermedvetet finns ett antagande gällande församlingsmedlemmarnas medhåll.

6.2 De ungas bild i islamofobins värld

Att islamofobin inte är ett allmänt accepterat begrepp med en vedertagen definition betyder inte att fenomenet som sådant inte finns. Det finns gott om bevis för att muslimer är utsatta Europa och Sverige, utsatta i bemärkelsen av att bli isolerade från samhället, ha sämre tillgång till arbetsmarknadens möjligheter och att bli utpekade som en särskild hotfull folkgrupp oavsett personernas individuella härstamning och egna relation till religionen islam.

Islamofobi är relativt nytt som begrepp, men har funnits som fenomen lika länge som

---

¹⁰² Otterbeck & Bevelander 2006:12f

religionen självt, eftersom att det syftar på att någon har en rädsla för islam som religion och/eller för muslimer som religiösa aktivister eller som homogen massa. Några tankar bakom rädslan är ofta att man fruktar erövringståg från muslimerna vars uppdrag skulle vara att göra islam till om inte världens så åtminstone Europas enda religion. Ett steg i detta erövringståg ska vara det pågående terroristkriget, där muslimerna får ha rollen som religiösa fanatiker med terrorismen som militärt vapen och icke-muslimerna, det vill säga västerlänningarna, har rollen som godhetens och frihetens försvarare som med alla medel måste försvara sig mot hotet från öst. Andra vanligt förekommande tankar är att sådant som kvinnoförtryck, primitivitet eller låg utbildningsnivå och hat mot kristna och judar ingår som ett slags paketutbud i religionen. En islamofob visar ofta en tilltro till alla extrema historier som visar på ytterligheter bland muslimer, och att det är just dessa som utgör det sanna islam.

Givetvis får islamofobin konsekvenser för muslimer. Dels genom statliga maktövertaganden som blir allt vanligare i europeiska länder och dels också i det alldeles vanliga vardagliga livet där segregationen från det icke-muslimska samhället hjälper till att vidbehålla islamofobiska tankar hos många människor. Som tidigare nämnt har media en betydande roll i detta, genom att sprida information till människor som aldrig själva upplever religionen eller de troende på ett direkt sätt, men också genom att visa upp en bild av religionen som majoriteten troende inte känner igen. Detta kan givetvis sprida okunskap även bland de troende, och sådan okunskap kan givetvis leda till en förvirring i det egna identitetsskapandet.

6.2.1 Islamofobins kunskap och okunskap

En av islamofobins grundtankar ger näring till sig själv, och det är tanken om att alla muslimer kan ses som en enhet, ett kollektiv. Genom att skapa ett ”dom”, skapar man även ett ”vi” genom att underförstått själv inte kategorisera sig som den andra parten. Och när detta ”vi och dom”-tänkande har etablerat sig ger det näring till sig självt genom att upprätthålla bevisen för att det finns en gemenskap och därför också ett utanförskap. Hjärpe menar att just denna tanke är den som rättfärdigar ett omoraliskt beteende gentemot de som är utanför gemenskapen, eller att tanken är den som upprätthåller en mental spärr för att förhindra en identifikation med människor utanför gemenskapen.¹⁰³ Ayoub Chibli hoppas att sådana tankar kommer att försvinna snart, av helt logiska anledningar som att muslimer faktiskt bor och lever i Sverige och att de kommer att fortsätta med det. Därför kommer det inte finnas någon möjlighet att se dem som icke-svenskar, integrationen kommer omöjliggöra en åtskillnad mellan ”vi och dom”.

---

¹⁰³ Hjärpe 2003:82

Runnymede Trust menar att en sluten uppfattning av islam och muslimer innebär just att man stänger in uppfattningen av vad de båda begreppen innebär till något enhetligt och konkret.¹⁰⁴ Och det är just detta instängande som manifesteras genom medias rapportering av ”en viss sorts” muslimer. Och denna specifika grupp av muslimer får stå som exempel för hur *alla* muslimer är, och kollektivet kommer före individen. Genom detta blir alla andra identiteter en människa kan ha sekundära, egenskapen av muslim blir det primära. Otterbeck och Bevelander för en diskussion som tar ovanstående resonemang till slutsatsen att muslimens egenskaper blir översättning för att säga att muslimerna tillhör en egen ras, med andra ord kan man se tydliga spår av rasismen i islamofobi.¹⁰⁵ Shaaban Abou Zur ser identifieringen av sig själv som muslim som något som är av högsta betydelse för hur den resterande identifieringen kommer att se ut. Shaaban betonar det betydande i att ha sann kunskap om vad islam är, speciellt för unga eftersom att detta hjälper till att bygga upp deras självbild genom en komplettering av bakgrund mot framtid. Men om denna kunskap inte skulle vara sann byggs en felaktig bild upp, och det är på grund av sådant som unga människor kan hamna lite snett i livet. Shaaban förde förvisso denna diskussion enkom om muslimska ungdomar, men jag anser att resonemanget håller för vilken tonåring som helst, oavsett religionstillhörighet eller etnicitet.

Malm visar hur bland annat Sverigedemokrater försöker förmedla en bild av att goda och/eller sekulariserade muslimer är falska och bara låtsas för att nå högre upp i samhällshierarkin och därmed kunna tillfoga samhället större skada.¹⁰⁶ Det bidrar tillsammans med tankarna om hur en muslimsk identitet byggs upp att påminna mig om alla de generaliseringar jag själv har hört, och som är vanligt förekommande i de allra flesta kontexter om man bara byter ut ordet *muslim*. Jag syftar på utsagor som ”*Nej, muslimer är inte farliga. Jag känner tre muslimer och dom är jättesnälla*” eller ”*Jag gillar inte muslimer. Min kompis är muslim, men han är inte som dom andra.*” som båda två generaliserar genom att utgå ifrån en och dra det till *alla*. Kanske är det den förhoppningen både Shaaban och Ayoub har fast i ett positivt perspektiv, när de diskuterar att det bästa sättet att stoppa fördomar och felaktig kunskap är att alla muslimer ska uppträda efter sitt allra bästa. Om alla svenska muslimer skulle innefattas av de två ovan nämnda påståendena skulle det inte finnas någon anledning att misstro åtminstone de svenska muslimerna.

Ett viktigt steg i identitetsbyggandet av muslimer är tankemönster och utbildning. Muslimer anses kunskapsmässigt befinna sig på medeltiden, islam anses till skillnad från kristendomen aldrig ha gått igenom upplysningen och därför befinner sig muslimerna i ett mindre intelligent

---

¹⁰⁴ <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>

¹⁰⁵ Otterbeck & Bevelander 2006:11

¹⁰⁶ Malm 2011:105

tankemönster.¹⁰⁷ Malm för en diskussion kring hur identitetsskapandet utgår ifrån att beskriva sig själv och den egna gruppen i relation till den andra gruppen som ska vara det motsatta.¹⁰⁸ Det skulle alltså innebära att beskrivningen av muslimer som icke-upplysta bekräftar idén om att icke-muslimer (främst västerlänningar) är det. Västerlänningar i egenskap av icke-muslimer tillskrivs alltså en mer intelligent kultur, vilket i sin tur innebär att vi inte har någonting att lära av muslimerna. Men både Shaaban och Ayoub är ju av uppfattningen att de kan, genom att bara föregå med gott exempel, upplysa både icke-muslimer och muslimer om islams sanna natur och därmed förmedla kunskap om dess sanna väsen. Och det verkar åtminstone i mitt tycke vara ett mer upplyst tillvägagångssätt för att nå en fredlig samvaro mellan olika kulturer än att föra olika sorters krig mot det som man finner okänt och främmande.

---

¹⁰⁷ Gardell 2010:66f

¹⁰⁸ Malm 2011:107f

7. Fortsatt forskning

Det finns många olika områden att fortsätta bedriva forskning på inom detta ganska breda ämne. Framför allt skulle det vara intressant att hitta församlingar eller föreningar som faktiskt arbetar mer konkret och resultatnriktat än denna uppsats två församlingar som använder sig av en metod som antagligen skapar förändring först på lång sikt. Det tar tid för kunskap att sjunka in och etablera sig, finns det andra arbetsmetoder att förhålla sig till i detta otroligt viktiga arbete?

En utgångspunkt för att hitta annorlunda metoder skulle kunna vara att undersöka de nationella eller regionala muslimska föreningar som finns i Sverige och se hur de arbetar med en positiv förmedling av islam gentemot en icke-muslimsk allmänhet. En av dessa föreningar skulle absolut kunna vara *Sveriges muslimer för fred och rättvisa*, föreningen Ayoub Chibli tipsade om under min intervju med honom.

En särskild studie över hur samarbetet mellan Islamic Center, Svenska Kyrkan och den judiska församlingen i Malmö vore också väldigt intressant, framför allt gällande deras arbete mot främlingsfientlighet och för kunskapsspridande.

8. Sammanfattning

Jag har i denna uppsats haft som syfte att ta reda på hur lokala muslimska församlingar arbetar för att sprida en mer positiv bild av islam, som motsats till den negativa bild som sprids av bland annat media. Jag ville också ta reda på hur församlingarna arbetade med tonåringars bild av islam. För att ta reda på detta läste jag litteratur som berörde främst förmedlingen av den negativa bilden av islam. Jag valde så väl böcker och artiklar av erkända islamologer och andra forskare men också studentuppsatser som kunde bidra med undersökningar vars resultat var av betydelse för förståelsen av den negativa bilden. Jag utgick ifrån att den negativa förmedlingen var beroende av tre faktorer, nämligen mediebilderna av islam och muslimer, framställningen av islam och muslimer som en enhetlig, oföränderlig massa och slutligen islamofobins spridning i samhället.

Genom att beskriva den negativa förmedlingen av islam och muslimer utifrån dessa tre faktorer kunde jag visa en omfattande spridning av denna negativa bild, som bland annat grundar sig på en sammankoppling mellan islam och terrorism till följd av medias upprepade associationer mellan de båda. Dessutom verkar medias roll som kunskapskälla till islam och muslimer vara av betydelse, då tesen finns att många icke-muslimer som aldrig kommer i direkt kontakt med religionen eller dess utövare hämtar sin primära kunskap från just medierapporteringen. Det visade sig också att många undersökningar visar på att välutbildade personer från de socialt högre skikten har en mer positiv attityd till islam och muslimer till skillnad från personer som har en lägre utbildning och befinner sig bland de socialt lägre skikten som har en mer negativ attityd. Många uppfattningar bygger på kategoriseringen av muslimer som ett enhetligt folkslag, oberoende av etnicitet och personlig relation till religionen. Vem som ska räknas som muslim har en väldigt vid inringning emedan inringningen av islams egentliga, sanna religiösa kärna är väldigt snäv. Den snäva definitionen bygger återigen på en av media förmedlad rapportering som sammankopplar islam med terrorismen, varpå kärnan alltså utgörs av ett slags erövringståg och önskan om att konvertera världens befolkning till islam. Det finns också en tendens till att koppla samman muslimer alltför starkt med islam, att se den religiösa tillhörigheten som en människas främsta egenskap. Denna tendens resulterar i att extrema handlingar av terroristiska slag med politisk anknytning ses som specifikt *muslimska* handlingar och inte som politiska handlingar utförda av någon som råkar vara muslim. Och allt detta genomsyras av islamofobin som sprids allt mer genom det västerländska samhället, och märks av tydligt så väl i vardagen hos samhällets icke-muslimska invånare som i statligt agerande på nationell och internationell nivå.

För att kunna skapa en motsatt bild till den negativa kontaktade jag två imamer från varsin församling i Skåne. Jag intervjuade dessa imamer i deras respektive moskéer för att ta reda på hur

deras församlingar arbetade för att förmedla en positiv syn av religionen. Den gemensamma nämnaren för deras arbete var spridandet av kunskap. Båda två utgick ifrån tanken att det bästa sättet att förmedla en positiv bild av islam är att vara en god muslim. Genom att vara den bästa muslimer man kan, kommer omvärlden att se att islam och muslimer är goda och då slutar man att tro på den negativa bild som media vill sprida. Kunskapen var även nyckelordet i deras arbete med tonåringar, eftersom att de båda två var överens om att sann kunskap om islam behövs för att öka förståelsen hos både muslimer och icke-muslimer. Genom att ha en god kunskap om islam för sitt eget identitetsskapande förebygger imamerna att unga muslimer skapar en felaktig eller skev bild av sin religiösa bakgrund. Därmed hoppas de kunna förhindra att ungdomar hamnar hos grupperingar som inte syftar till något gott för de ungas framtid. På samma sätt hoppas de att förmedlingen av islams sanna väsen till icke-muslimska ungdomar kommer att förhindra främlingsfientlighet och att fördomar sprids. Genom att använda kunskapsspridning som den enda metoden för att främja en fredlig samvaro i ett mångkulturellt samhälle besannas förmedlingen av islam som en fredens religion.

9. Käll- och litteraturförteckning

9.1 Tryckta källor

- Gardell, Mattias, Islamofobi, Stockholm: Leopard förlag, 2010.
- Gillham, Bill, Forskningsintervjun, Studentlitteratur, 2008
- Hjärpe, Jan, Förändringens vind, Stockholm: Leopard Förlag, 2009.
- Hjärpe, Jan, Tusen och en natt & den elfte september, Stockholm: Bokförlaget Prisma, 2003.
- Häger, Björn, Intervjuteknik, Stockholm: Liber AB, 2001
- Karlsson, Ingemar, Tro, terror och tolerans, Stockholm: Wahlström & Widstrand, 2004.
- Larsson, Göran, Muslimerna kommer!, Göteborg: Makadam Förlag, 2006.
- Malm, Andreas, Hatet mot muslimer, Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2011.

9.2 Otryckta källor

Barmhärtighetens Moské

http://www.kristianstadsmoske.se/index.php?option=com_content&task=view&id=225&Itemid=75,

Islamska Församlingen i Kristianstad, hämtad 2011-05-26

Burkaförbudet. <http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-senaten-antog-slojforbud>, TT- APF för *Dagens Nyheter*, hämtad 2011-05-26

Chibli, Ayoub, imam, intervju Islamic Center, Malmö 2011-05-25

extremism. <http://www.ne.se/extremism/>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-28.

Ghahreman, Sarang Ahsani, Vi och Islam, Linköpings Universitet, Campus Norrköping, 2006, <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:114043>, hämtad 2011-04-13

Ghersetti, Marina & Levin, Anna, Muslimer och islam i svenska nyhetsmedier, Göteborgs Universitet, 2002, <http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/islamimedia.pdf>, hämtad 2011-04-13

islam. <http://www.ne.se/kort/islam>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10

Islamic Center, historik. <http://www.mosken.se/> Islamic Center, hämtad 2011-05-26

islamofobi. <http://www.ne.se/lang/islamofobi>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-17.

Islamophobia <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf> The Runnymede Trust, hämtad 2011-05-10

Jihad. <http://www.ne.se/lang/jihad/491361>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

jihad. <http://www.ne.se/lang/jihad/216181>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

jorden. <http://www.ne.se/lang/jorden>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-10.

Koranens budskap, sura 49:13,

<http://www.koranensbudskap.se/translations.aspx?p=1&chapterID=49#13>, hämtad 2011-05-27

Kristendom, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kristendom>, Wikipedia, hämtad 2011-05-10

Kyrkan i siffror. <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562>, Svenska kyrkan, hämtad 2011-05-10

Lindström, Ingrid, Väst och ”de Andra”, Södertörns högskola, 2010, <http://sh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:351006>, hämtad 2011-04-13

Nord, Lars och Strömbäck, Jesper, Tio dagar som skakade världen – En studie av mediernas beskrivningar av terrorattackerna i USA och kriget i Afghanistan hösten 2001, Styrelsen för Psykologiskt försvar, Stockholm, 2002, <http://www.jesperstromback.com/tiodagar.pdf>, hämtad 2011-05-07

Otterbeck, Jonas & Bevelander, Pieter, Islamofobi, Forum för levande historia, 2006, <http://www.levandehistoria.se/node/116>, hämtad 2011-05-07

Religion i Sverige. http://sv.wikipedia.org/wiki/Sveriges_religion#Demografi, Wikipedia, hämtad 2011-05-10

Slutgiltigt valresultat 2010. <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>, Valmyndigheten, hämtad 2011-05-26

Vetenskapsrådet, Forskningsetiska principer, 2002, http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf, hämtad 2011-05-26

Zur, Shaaban Abou, imam, intervju Barmhärtighetens Moské, Kristianstad 2011-05-08

Bilaga 1

Intervjufrågor utan någon inbördes ordning

- Finns det ett intresse för att förmedla bilden av islam som en fredens religion till allmänheten, eller riktar man sig främst till den egna gruppen? Varför?
- Hur ser förmedlingen av en fredlig bild av islam generellt sett ut?
- Finns det några tecken på en generationsskillnad i uppfattningen av islam, så väl inom som utanför den egna gruppen? Hur märks den?
- Hur ser diskussionen om islam ut med ungdomar som vuxit upp med den negativa medierapporteringen av religionen och muslimer?
- Islamofobin tar allt större utrymme i samhället, är det något som märks mot församlingen, moskén eller de enskilda individerna? Hur diskuterar man islamofobi i församlingen?
- Medierapporteringen av islam och muslimer utgör en stor del av gemene mans kunskapskälla om de samma, hur skulle du vilja att media förmedlade nyheter som rör islam och muslimer?
- Hur skulle du vilja att man pratar om islam i skolan? Tycker du att man ska prata om terrordåden i samband med religionen, eller ska ta det tas upp i en annan kontext?

Bilaga 2

The Runnymede Trusts definitionstabell över öppna och slutna uppfattningar gällande muslimer och islam

Closed and open views of Islam		
Distinctions	Closed views of Islam	Open views of Islam
1. <i>Monolithic / diverse</i>	Islam seen as a single monolithic bloc, static and unresponsive to new realities.	Islam seen as diverse and progressive, with internal differences, debates and development.
2. <i>Separate / interacting</i>	Islam seen as separate and other – (a) not having any aims or values in common with other cultures (b) not affected by them (c) not influencing them.	Islam seen as interdependent with other faiths and cultures – (a) having certain shared values and aims (b) affected by them (c) enriching them.
3. <i>Inferior / different</i>	Islam seen as inferior to the West – barbaric, irrational, primitive, sexist.	Islam seen as distinctively different, but not deficient, and as equally worthy of respect.
4. <i>Enemy / partner</i>	Islam seen as violent, aggressive, threatening, supportive of terrorism, engaged in 'a clash of civilisations'.	Islam seen as an actual or potential partner in joint cooperative enterprises and in the solution of shared problems.
5. <i>Manipulative / sincere</i>	Islam seen as a political ideology, used for political or military advantage.	Islam seen as a genuine religious faith, practised sincerely by its adherents.
6. <i>Criticism of West rejected / considered</i>	Criticisms made by Islam of 'the West' rejected out of hand	Criticisms of 'the West' and other cultures are considered and debated.
7. <i>Discrimination defended / criticised</i>	Hostility towards Islam used to justify discriminatory practices towards Muslims and exclusion of Muslims from mainstream society.	Debates and disagreements with Islam do not diminish efforts to combat discrimination and exclusion.
8. <i>Islamophobia seen as natural / problematic</i>	Anti-Muslim hostility accepted as natural and 'normal'.	Critical views of Islam are themselves subjected to critique, lest they be inaccurate and unfair.